

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Accounting of the Selâtin Foundations for the Years of 1670-1679

Selâtin Vakıfları'nın 1670-1679 Yılları Arası AVOID ve İZDİYAD Muhasebesi

Rümeysa Kars*

Abstract: Foundation institutions, established under legal principles, have served as important instruments of social assistance and solidarity throughout history. The establishment of foundations by individual rulers and statesmen, as incentives, served as a crucial means of fulfilling the duties of an ancient social state tradition. The foundations established by the Ottoman sultans were called “evkaf-ı Selâtin.” These institutions met the salaries of officials serving in the sultan's foundations, scholarships for students, the needs of guests dining at the soup kitchen, and the needs of the needy. Maintaining the vitality of a foundation was as important as establishing it. Therefore, it was deemed necessary to conduct annual accounting of foundations' revenues and expenses. “Aavoid”, as mentioned in accounting records, refers to the foundation's income, while “izdiyad” refers to the increase in income. This information is crucial for determining the foundation's profit during periods when the source of income exceeds expectations. Judges are responsible for auditing foundations. However, the auditing of imperial foundations and the conduct of the financial, administrative, and legal affairs of the subjects within their scope are outside the jurisdiction of judges. The primary reason for auditing a foundation is to ensure the full collection of the foundation's revenues and to determine whether these revenues are being spent in accordance with social objectives. The administration of imperial foundations is generally carried out by the Grand Vizier, Seyhülislam, and Dârüssaâde Ağa (Grand Vizier). Dârüssaâde is the name of the institution responsible for the administration of the harem in the Ottoman palace system. It is headed by the Dârüssaâde Ağa. It holds a very powerful position both in the administration of the harem, as the executive authority of the Valide Sultan, and within the foundation system. Essentially, the Dârüssaâde Ağa was the supervisor of the harem eunuchs, the teberdars, the attendants of the two sacred sanctuaries, the imperial and vizier foundations, and the officials of the foundations of the Dârüssaâde Ağa and its members. The Dârüssaâde treasury contained a cabinet where the revenues of the foundations under its responsibility were kept. When necessary, expenses corresponding to the foundation's needs were covered from this cabinet. In this study, the records regarding the revenue and excess accounts collected over approximately nine years between 1670-79 by the sultan's foundations administered by the Dârüssaâde aga will be transcribed and the data contained will be analyzed in order to obtain a general understanding of the income and expenses of the sultan's foundations. The period in question covers a time during which Sultan Mehmed IV and his mother, Turhan Sultan, continued to exert their influence. With the economic initiatives of the Köprülü era, charitable foundations were revitalized. Turhan Sultan commissioned a mosque and allocated revenues from farms, inns, shops, and ports in Egypt, Rumelia, and Istanbul for its maintenance. These foundations were particularly significant in organizing the Eminönü area and regulating the income from the Egyptian Bazaar. In addition, Mehmed IV,

* Assoc. Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History

Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5176-1107>

rumesakars@nevsehir.edu.tr

Cite as/ Atıf: Kars, R. (2026). Accounting of the Selâtin Foundations for the years of 1670-1679 / Selâtin Vakıfları'nın 1670-1679 yılları arası AVOID ve İZDİYAD muhasebesi. *Turkish Studies-Comparative Religious Studies*, 21(Ö1), 1617-1650. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer]. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.88270>

Received/Geliş: 10 November/Kasım 2025

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

who was known for his interest in hunting in Edirne and Plovdiv, is known to have established charitable endowments for imarets (public soup kitchens) and aqueducts, hunting lodges and small mosques, as well as added management and lease assignments for there pair of mosques and fountains in Istanbul. The revenues from farms and vine yards in the Bursa- Manisa- Aydın region belonging to Mehmed IV's sons, Süleyman and Mustafa, arrangements to ensure the continuity of Kösem Sultan's vakıfs, allocations for services in the two holy cities (Haramayn), and maintenance and revenue arrangements in the foundations of Selimiye, Fatih, and Mihrimah Sultan were all implemented. Records regarding the accounting of revenues and additional charges, collected over approximately nine years between 1670 and 1679, were first transcribed. Subsequently, an analysis based on document examination was conducted, aiming to obtain a general understanding of the incomes and expenditures of Selâtin foundations from a financial and institutional perspective. In this way, the position of the foundation institution was attempted to be determined in parallel with the changes in the institutional structure experienced by the Ottoman State in the second half of the 17th century. As a result, administrative and financial supervision over a social institution was exemplified specifically for the period discussed.

Keywords: Selâtin Foundation, Avâid, Izdiyyad, Accounting, Dârüssaâde Ağa

Öz: Hukukî kaidelerle tesis edilen vakıf müesseseleri tarih boyunca sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın önemli bir vasıtası olmuşlardır. Bizzat yöneticilerin ve devlet ricalinin teşvik unsuru oluşturacak biçimde vakıf kurmaları, kadim bir sosyal devlet geleneği vazifesini ifa etmenin mühim bir aracı olmuştur. Osmanlı sultanlarının tesis ettikleri vakıflar için “evkaf-ı Selâtin” denilmiştir. Sultan vakıflarında hizmet yürüten görevlilerin maaşları ve talebelerin bursları, imaretinden yemek yiyen misafirlerin ve muhtaç kimselerin ihtiyacı bu kurumlar vasıtasıyla karşılanmıştır. Vakıf kurmak kadar hayatîyetinin muhafazası da kıymet arz etmiştir. Bu nedenle vakıfların denetlenmesi gelir ve giderlerinin yıllık muhasebesinin yapılması gerekli görülmüştür. Osmanlı vakıf muhasebe düzeninde hesap dökümü Selâtin Vakıfları gibi büyük vakıflarda yıllık olarak yapılır ve belirli aralıklarla yapılan teftiş birlikte yürütülürdü. Muhasebe kaydı tutulurken bahsi geçen “Avaid”, vakfın gelirleri; izdiyyad ise gelirlerdeki artışla ilgili bir husustur. Gelir kaynağının beklenenden fazla getirisinin olduğu dönemlerde vakfa sağladığı kârın tespiti hususunda bu bilgiler önem arz etmektedir. Vakıfların denetlenmesinden kadılar yükümlüdür. Ancak, Selâtin vakıflarının denetlenmesi ve kapsamlarına giren reayanın malî, idarî ve hukukî işlerinin yürütülmesi vazifeleri kadıların yetki alanı dışında bırakılmıştır. Vakfın denetiminin temel nedeni, vakfın gelirlerinin tam tahsili ve bu gelirlerin sosyal amaçlara uygun olarak harcanıp harcanmadığının saptanmasıdır. Selâtin vakıflarının idaresinde genellikle sadaret, şeyhülislamık ve Dârüssaâde Ağalığı nezaretleri görülmektedir. Dârüssaâde, Osmanlı saray teşkilâtında harem idaresinden sorumlu kurumun adıdır. Başında DârüssaâdeAğası bulunur. Hem harem yönetimi, valide sultanın icra mercii hem de vakıf sisteminde çok güçlü bir konumdadır. Esasen, DârüssaâdeAğası, Harem Ağalarının, teberdarların ve Haremeynü’ş- Şerifeyn görevlilerinin, selâtin ve vüzerâ evkafı ile DârüssaâdeAğaları ve mensupları evkafı görevlilerinin âmiriydi. Dârüssaâde hazinesinde sorumluluğu altında bulunan vakıfların gelirlerinin muhafaza edildiği bir dolap bulunmaktaydı. Gerekğinde vakfın ihtiyaca mukabil harcamaları buradan tedarik olunurdu. Bahsi geçen dönem IV. Mehmed ve validesi Turhan Sultan’ın etkisinin devam ettiği bir süreci kapsar. Köprülüler döneminin ekonomik girişimleri ile vakıflar yeniden canlanmıştır. Bu çalışmanın dönemsel olarak bu süreç kapsamında ele alınmasında bu husus belirleyici olmuştur. Hatice Turhan Sultan, yaptırdığı cami ve bunun ihtiyaçları için Mısır, Rumeli ve İstanbul’da çiftlikler, hanlar, dükkanlar, liman gelirleri tahsis etmiştir. Bilhassa Eminönü çevresinin teşkilinde Mısır Çarşısı gelirlerinin düzenlenmesinde bu vakıflar belirleyicidir. Ayrıca Edirne ve Filibe’de avcı özelliğiyle tanınan IV. Mehmed’in imaret ve su yolları vakıfları, av köşkleri ve mescitler, İstanbul’da cami ve çeşmeler ile bunların tamirâtı için icare ve mukataa eklemeleri yaptığı bilinmektedir. IV. Mehmed’in oğulları Süleyman ve Mustafa’nın Bursa-Manisa-Aydın çevresinde çiftlik, bağ gelirleri; Kösem Sultan’ın vakıflarının devamlılığı için düzenlemeler, Haremeyn hizmetlerine tahsisat sağlanması, Selimiye, Fatih, Mihrimah Sultan vakıflarında onarım ve akar düzenlemeleri de yine bu dönemde gerçekleşmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada, Dârüssaâde Ağalığı tarafından idare olunan IV. Mehmed dönemine isabet eden Sultan vakıflarının 1670-79 yılları arasında yaklaşık dokuz yılda tahsil olunan avaid ve izdiyyad muhasebesine dair kayıtlaröncelikle transkript edilmiştir. Ardından belge analizine dayalı bir inceleme yapılarak mali ve kurumsal açıdan Selâtin vakıflarının gelir ve giderleri hakkında genel bir kanaat elde edilmeye çalışılmıştır. Bu sayede Osmanlı Devleti’nin 17. Yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı kurumsal

yapısındaki değişime paralel olarak vakıf müessesesinin konumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Netice olarak sosyal bir kurum üzerindeki idarî-malî denetim ele alınan dönem özelinde örneklendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Selâtin Vakfı, Avalid, İzdiyad, Muhasebe, Dârüssaâde Ağası

Structured Abstract:

The subject of our study is the accounting of the Selâtin Foundations for the years 1670-1679. As a result of the social state approach in Islamic civilisation, it is known that many of the services provided by social aid organisations and social security institutions that benefit humanity today are provided through foundations. The understanding that the Ottoman Empire was a civilisation of foundations was made possible by the fact that these foundations were always kept under control within the framework of foundation law. Foundation institutions, established under legal principles, have served as important instruments of social assistance and solidarity throughout history. The establishment of foundations by individual rulers and statesmen, as incentives, served as a crucial means of fulfilling the duties of an ancient social state tradition.

These institutions met the salaries of officials serving in the sultan's foundations, provided scholarships for students, met the needs of guests dining at the soup kitchen, and met the needs of the needy. Maintaining the vitality of a foundation was as important as establishing it. Therefore, it was deemed necessary to conduct annual accounting of foundations' revenues and expenses. 'Avaide', as mentioned in accounting records, refers to the foundation's income, while 'izdiyad' refers to the increase in income. This information is crucial for determining the foundation's profit during periods when the source of income exceeds expectations. Judges are responsible for auditing foundations. However, the auditing of imperial foundations and the conduct of the financial, administrative, and legal affairs of the subjects within their scope are outside the jurisdiction of judges. The primary reason for auditing a foundation is to ensure the full collection of the foundation's revenues and to determine whether these revenues are being spent in accordance with social objectives. Dârüssaâde Ağa was the supervisor of the harem and officials of the foundations of the Dârüssaâde Ağa and its members. The Dârüssaâde treasury contained a cabinet where the revenues of the foundations under its responsibility were kept. When necessary, expenses corresponding to the foundation's needs were covered from this cabinet.

This study will analyse the accrued and paid income accounts of the sultan's foundations administered by the chef of Dârüssaâde over approximately nine years, from 1670 to 1679, to provide a general understanding of the income and expenditures of the imperial foundations. Accounting was always used as a control tool. In this study on the accounting of imperial foundations, the foundations' income sources included *avaide* and *izdiyad akçe* (aval and repayment funds), *müşahere* (rental income/profit shares), *bedeliyyat* (reimbursement for repairs, distribution, and damages), and *Cezire-i Cerbe* (new property) obtained from imperial *ceyb-i sultanate* allowances, and the total amount to be collected from these foundations over nine years was 1352 *kese* and 36.5 *pence*. The imperial *lavaid-i hümayûn* and *issuance akçe* collected from the foundations over the nine years amounted to 630 pennies and the *müşahere* to 377.5 pennies. The amount added to the foundations over the nine years, that is, the increase in production, rent, and customs fees over time, amounted to 97 *pence* and 359 *pence*. The imperial *ceyb-i hümayûn* allowances from the new imperial property over the nine years amounted to 543 *kuruş* and 300 *pence*, and the *Cezire-i Cerbe* property surrendered over the eight years amounted to 80 *pence*. Each purse is stated to be 300 *pence*.

The income amounts are classified as "*akçe*", and this is a general term. In addition, the amount allocated for their related expenses from the revenues is 600.5 bags of 258 pennies from the cash and the recess of the foundations in nine years; 97 bags of 359 *kuruş* for the repairs and the other ones increased to the foundations in nine years; 543 bags of 300 pennies for the imperial *ceyb-i kuruş* allowances from the new property in nine years; 80 bags of cash from the *Cezire-i Cerbe* property in eight years; 80 bags of cash delivered to the imperial recess by transfer; the cash and the recess of the imperial property, the *Cezire-i Cerbe* property, the recess of the foundations and the foundations increased in nine years. Here, it can be seen that the *Avaide* and *issuance akçe* were delivered with a slight decrease from the normal delivery price. Furthermore, in an arrangement based on the lunar and solar calendars, the year 1087 was excluded from the calculation.

The acquisition of the missing parts from the pre-dawn Dârüssaâde Ağası Abbas Ağa was also noted as "*tedahül*". Information regarding the procurement is also available in the accounting record. The collection received from the Selâtin Foundations was 1,321.5 bags of *Müşahere* and 417 pennies. The related expenditures from the revenues were calculated as 64.5 bags of exports and costs and 119.5 *pence*.

This information indicates that there were no significant discrepancies in the foundation's revenues. The coins received as trusts from other foundations for the Selâtin foundations amounted to 43 bags and 26p.

The Selâtin foundations were kept in a cabinet in the treasury under the supervision of the Dârüssaâde ağası and located in his office. Other foundation revenues entrusted to the trust must also have been kept in this cabinet. The cabinet may have been used to cover any expenses.

Keywords: History, Imperial Foundations, Accounting, Profit, Income

ملخص منظم:

موضوع دراستنا هو الحسابات المالية لمؤسسات «سيلاتين» خلال الأعوام 1670-1679. ونتيجة للنهج الاجتماعي السائد في الحضارة الإسلامية، من المعروف أن العديد من الخدمات التي تقدمها اليوم منظمات المساعدة الاجتماعية ومؤسسات الضمان الاجتماعي لصالح البشرية، كانت تُقدَّم في الماضي من خلال المؤسسات الخيرية. وقد أصبح من الممكن فهم أن الإمبراطورية العثمانية كانت حضارة قائمة على المؤسسات الخيرية، وذلك بفضل حقيقة أن هذه المؤسسات ظلت دائماً خاضعة للرقابة في إطار قانون المؤسسات الخيرية. وقد شكلت المؤسسات الخيرية، التي أنشئت وفقاً لمبادئ قانونية، أدوات مهمة للمساعدة الاجتماعية والتضامن على مر التاريخ. وكان إنشاء المؤسسات الخيرية من قبل الحكام ورجال الدولة الأفراد، كحافز، وسيلة حاسمة للوفاء بواجبات تقليد الدولة الاجتماعية القديم.

وكانت هذه المؤسسات تتكفل بدفع رواتب الموظفين العاملين في مؤسسات السلطان، وتقدم المنح الدراسية للطلاب، وتلبي احتياجات الضيوف الذين يتناولون الطعام في مطابخ الفقراء، وتلبي احتياجات المحتاجين. وكان الحفاظ على حيوية المؤسسة لا يقل أهمية عن إنشائها، ولذلك، كان يُعتبر من الضروري إجراء محاسبة سنوية لإيرادات المؤسسات ونفقاتها. يشير مصطلح «أوايد»، كما ورد في السجلات المحاسبية إلى إيرادات المؤسسة، بينما يشير مصطلح «إزدياد» إلى الزيادة في الإيرادات. وتعد هذه المعلومات حاسمة لتحديد ربح المؤسسة خلال الفترات التي يتجاوز فيها مصدر الدخل التوقعات. ويتولى القضاء مسؤولية مراجعة حسابات المؤسسات. غير أن مراجعة حسابات المؤسسات الإمبراطورية وإدارة الشؤون المالية والإدارية والقانونية للرعايا ضمن نطاقها تقع خارج نطاق اختصاص القضاء. ويتمثل السبب الرئيسي لتدقيق حسابات المؤسسة في ضمان تحصيل إيرادات المؤسسة بالكامل، والتأكد من أن هذه الإيرادات تُصرف وفقاً للأهداف الاجتماعية. وكان «دار السعادة أغا» المشرف على الحريم ومسؤولي مؤسسات «دار السعادة أغا» وأعضائها. وكانت خزنة «دار السعادة» تحتوي على خزنة تُحفظ فيها إيرادات المؤسسات الخاضعة لمسؤوليتها. وعند الضرورة، كانت النفقات التي تتناسب مع احتياجات المؤسسة تُغطى من هذا الخزنة.

ستحل هذه الدراسة حسابات الإيرادات المستحقة والمدفوعة لمؤسسات السلطان التي أدارها رئيس دار السعادة على مدى ما يقرب من تسع سنوات، من عام 1670 إلى عام 1679، لتقديم فهم عام لإيرادات ونفقات المؤسسات الإمبراطورية. لطالما استُخدمت المحاسبة كأداة رقابة. وفي هذه الدراسة حول محاسبة المؤسسات الإمبراطورية، شملت مصادر إيرادات المؤسسات «أفايد» و«إزدياد أكجي» (أموال الضمان «والسداد» و«المشاركة» (إيرادات الإيجار/حصص الأرباح)، و«البديلات» (تعويضات الإصلاحات والتوزيع والأضرار)، و«جزيرة جربة» (الممتلكات الجديدة) التي تم الحصول عليها من بدلات «السبب السلطاني» الإمبراطورية، وبلغ المبلغ الإجمالي المقرر تحصيله من هذه المؤسسات على مدى تسع سنوات 1352 كيساً و36.5 بنساً. وبلغت مبالغ «اللافايد-ي هومايون» الإمبراطورية و«إصدار أكشي» التي تم تحصيلها من المؤسسات على مدى التسع سنوات 630 بنساً، وبلغت «المشاركة» 377.5 بنساً. وبلغ المبلغ المضاف إلى المؤسسات على مدى التسع سنوات — أي الزيادة في الإنتاج والإيجارات ورسوم الجمارك بمرور الوقت — 97 بنساً و359 بنساً. وبلغت مخصصات «السبب-ي هومايون» الإمبراطورية من الممتلكات الإمبراطورية الجديدة على مدى التسع سنوات 543 كروش و300 بنس، وبلغت قيمة ممتلكات «جزيرة جرب» التي تم التنازل عنها على مدى الثماني سنوات 80 بنساً. ويُذكر أن كل محفظة تبلغ قيمتها 300 بنس.

يُصنف مقدار الدخل تحت مصطلح «أكش»، وهو مصطلح عام. بالإضافة إلى ذلك، فإن المبلغ المخصص لتغطية النفقات ذات الصلة من الإيرادات يبلغ 600.5 كيساً من 258 بنساً من النقدية ومخصصات المؤسسات على مدى تسع سنوات؛ و97 كيساً من 359 كروش «للإصلاحات والمبالغ الأخرى التي أضيفت إلى المؤسسات على مدى تسع سنوات؛ 543 كيساً من 300 بنس لبديلات «سبب-ي كروش الإمبراطورية من الممتلكات الجديدة على مدى تسع سنوات؛ و80 كيساً من النقد من ممتلكات «جزيرة جرب» على مدى ثماني سنوات؛ و80 «كيساً من النقد تم تسليمها إلى احتياطي الإمبراطورية عن طريق التحويل، والنقد واحتياطي الممتلكات الإمبراطورية، وممتلكات «جزيرة جرب» واحتياطي المؤسسات والمؤسسات التي تمت زيادتها على مدى تسع سنوات. وهنا، يمكن ملاحظة أن «أفايد» و«أكجي» الصادرة تم تسليمها بانخفاض طفيف عن سعر التسليم المعتاد. علاوة على ذلك، في ترتيب يستند إلى التقويمين القمري والشمسي، تم استبعاد السنة 1087 من الحساب.

كما تمت الإشارة إلى الحصول على الأجزاء المفقودة من «دار السعادة أغا» عباس أغا قبل الفجر بعبارة «تداخل». كما تتوفر معلومات بشأن المشتريات في السجل المحاسبي. وبلغت التحصيلات الواردة من مؤسسات السلاطين 1,321.5 كيساً من «مشاهير» و417 بنساً. وحُسبت النفقات ذات الصلة من الإيرادات بواقع 64.5 كيساً من الصادات والتكاليف و119.5 بنساً.

تشير هذه المعلومات إلى عدم وجود تباينات كبيرة في إيرادات المؤسسة. وبلغت العملات المعدنية التي تم استلامها كأموال أمانة من مؤسسات أخرى لصالح مؤسسات السلاطين 43 كيساً و26 بنساً. وكانت أموال مؤسسات السلاطين تُحفظ في خزنة داخل الخزنة العامة تحت إشراف أغا دار السعادة، وتقع هذه الخزنة في مكتبه. ولا بد أن إيرادات المؤسسات الخيرية الأخرى المودعة في الأمانة كانت تُحفظ أيضاً في هذه الخزنة. وربما كانت الخزنة تُستخدم لتغطية أي نفقات.

الكلمات المفتاحية: التاريخ، المؤسسات الخيرية الإمبراطورية، المحاسبة، الربح، الدخل

Résumé Structuré :

Notre étude porte sur la comptabilité des fondations Selâtin pour les années 1670 à 1679. Dans le cadre de l'approche de l'État social au sein de la civilisation islamique, on sait qu'une grande partie des services fournis aujourd'hui par les organisations d'aide sociale et les institutions de sécurité sociale au bénéfice de l'humanité sont assurés par le biais de fondations. La conception selon laquelle l'Empire ottoman était une civilisation des fondations a été rendue possible par le fait que ces fondations étaient toujours soumises à un contrôle dans le cadre de la législation sur les fondations. Les institutions caritatives, créées selon des principes juridiques, ont constitué tout au long de l'histoire d'importants instruments d'aide sociale et de solidarité. La création de fondations par des souverains et des hommes d'État à titre d'incitations a constitué un moyen essentiel de remplir les devoirs d'une ancienne tradition d'État social.

Ces institutions prenaient en charge les salaires des fonctionnaires travaillant au sein des fondations du sultan, octroyaient des bourses aux étudiants, subvenaient aux besoins des convives des soupes populaires et venaient en aide aux plus démunis. Préserver la vitalité d'une fondation était tout aussi important que de la créer. C'est pourquoi il était jugé nécessaire de procéder à un bilan comptable annuel des recettes et des dépenses des fondations. Le terme « *avaid* », tel qu'il apparaît dans les registres comptables, désigne les recettes de la fondation, tandis que « *izdiyad* » désigne l'augmentation de ces recettes. Ces informations sont essentielles pour déterminer le bénéfice de la fondation lorsque les recettes dépassent les prévisions. Les juges sont chargés de contrôler les fondations. Toutefois, le contrôle des fondations impériales ainsi que la gestion des affaires financières, administratives et juridiques des sujets relevant de leur compétence ne relèvent pas de la juridiction des juges. La principale raison de l'audit d'une fondation est de garantir la perception intégrale de ses recettes et de déterminer si celles-ci sont dépensées conformément aux objectifs sociaux. Le Dârüssaâde Ağa était le superviseur du harem et des responsables des fondations du Dârüssaâde Ağa et de ses membres. Le trésor du Dârüssaâde comprenait un cabinet où étaient conservées les recettes des fondations placées sous sa responsabilité. Lorsque cela s'avérait nécessaire, les dépenses correspondant aux besoins de la fondation étaient couvertes à partir de ce coffret.

La présente étude analysera les comptes des recettes comptabilisées et encaissées des fondations du sultan administrées par le chef du Dârüssaâde sur une période d'environ neuf ans, de 1670 à 1679, afin de fournir une vue d'ensemble des recettes et des dépenses des fondations impériales. La comptabilité a toujours été utilisée comme un outil de contrôle. Dans cette étude sur la comptabilité des fondations impériales, les sources de revenus des fondations comprenaient l'*avaid* et l'*izdiyad akçe* (fonds d'aval et de remboursement), le *müsahere* (revenus locatifs/parts de bénéfices), le *bedeliyyat* (remboursements pour réparations, distributions et dommages), ainsi que le *Cezire-i Cerbe* (nouveaux biens immobiliers) provenant des allocations impériales du *ceyb-i sultanate* ; le montant total à percevoir auprès de ces fondations sur ces neuf années s'élevait à 1 352 *kese* et 36,5 *pence*. Les *lavaid-i hümayûn* impériaux et les *akçe* d'émission perçus auprès des fondations au cours des neuf années s'élevaient à 630 *pennies*, et la *müşahere* à 377,5 *pennies*. Le montant ajouté aux fondations au cours des neuf années, c'est-à-dire l'augmentation de la production, des loyers et des droits de douane au fil du temps, s'élevait à 97 *pence* et 359 *pence*. Les allocations impériales « *ceyb-i hümayûn* » provenant des nouveaux biens impériaux au cours des neuf années se sont élevées à 543 *kuruş* et 300 *pence*, et les biens de *Cezire-i Cerbe* cédés au cours des huit années se sont élevés à 80 *pence*. Chaque bourse est indiquée comme s'élevant à 300 *pence*.

Les montants des recettes sont classés sous la rubrique « *akçe* », qui est un terme générique. En outre, le montant alloué aux dépenses connexes prélevé sur ces recettes s'élève à 600,5 sacs de 258 *pennies* provenant de la trésorerie et des réserves des fondations sur neuf ans ; 97 sacs de 359 *kuruş* pour les réparations et les autres dépenses affectées aux fondations sur neuf ans ; 543 sacs de 300 *pennies* pour les allocations impériales « *ceyb-i kuruş* » provenant du nouveau domaine sur une période de neuf ans ; 80 sacs d'argent provenant du domaine de *Cezire-i Cerbe* sur une période de huit ans ; 80 sacs d'argent versés à la réserve impériale par virement ; l'argent et la réserve du domaine impérial, du domaine de *Cezire-i Cerbe*, la réserve des fondations et les fonds versés aux fondations sur une période de neuf ans. On constate ici que les *akçes* d'*Avaid* et d'émission ont été livrés avec une légère diminution par rapport au prix de livraison normal. De plus, dans un ajustement basé sur les calendriers lunaire et solaire, l'année 1087 a été exclue du calcul.

L'acquisition des parties manquantes auprès d'Abbas Ağa, l'Ağası du Dârüssaâde avant l'aube, a également été notée comme « *tedahül* ». Des informations concernant les achats figurent également dans les

registres comptables. La collecte provenant des fondations Selâtin s'élevait à 1 321,5 sacs de Mûşahere et 417 pennies. Les dépenses correspondantes prélevées sur ces recettes ont été calculées à 64,5 sacs au titre des exportations et des frais, ainsi qu'à 119,5 pennies.

Ces informations indiquent qu'il n'y avait pas d'écarts significatifs dans les recettes de la fondation. Les pièces reçues à titre de fiducie de la part d'autres fondations pour le compte des fondations Selâtin s'élevaient à 43 sacs et 26 pence. Les fonds des fondations Selâtin étaient conservés dans un coffret situé au sein du trésor, sous la supervision de l'Ağası du Dârüssaâde, et se trouvant dans son bureau. Les autres recettes des fondations confiées à la gestion fiduciaire devaient également être conservées dans cette armoire. Celle-ci a peut-être été utilisée pour couvrir certaines dépenses.

Mots-clés : Histoire, Fondations impériales, Comptabilité, Bénéfice, Recettes

Resumen Estructurado:

El objeto de nuestro estudio es la contabilidad de las fundaciones Selâtin correspondientes a los años 1670-1679. Como consecuencia del enfoque del Estado social en la civilización islámica, se sabe que muchos de los servicios que prestan hoy en día las organizaciones de ayuda social y las instituciones de seguridad social en beneficio de la humanidad se proporcionan a través de fundaciones. La concepción de que el Imperio Otomano era una civilización de fundaciones fue posible gracias a que estas se mantuvieron siempre bajo control en el marco de la legislación sobre fundaciones. Las instituciones fundacionales, creadas con arreglo a principios jurídicos, han servido como importantes instrumentos de asistencia social y solidaridad a lo largo de la historia. La creación de fundaciones por parte de gobernantes y estadistas a título individual, a modo de incentivo, constituyó un medio crucial para cumplir con los deberes de una antigua tradición de Estado social.

Estas instituciones sufragaban los salarios de los funcionarios que prestaban servicio en las fundaciones del sultán, concedían becas a los estudiantes, cubrían las necesidades de los comensales de los comedores sociales y atendían las necesidades de los más desfavorecidos. Mantener la vitalidad de una fundación era tan importante como crearla. Por ello, se consideraba necesario llevar a cabo una contabilidad anual de los ingresos y gastos de las fundaciones. El término «avaid», tal y como aparece en los registros contables, se refiere a los ingresos de la fundación, mientras que «izdiyad» se refiere al aumento de los ingresos. Esta información es crucial para determinar el beneficio de la fundación durante los períodos en los que la fuente de ingresos supera las expectativas. Los jueces son los responsables de auditar las fundaciones. Sin embargo, la auditoría de las fundaciones imperiales y la gestión de los asuntos financieros, administrativos y jurídicos de los súbditos que se encuentran dentro de su ámbito de competencia quedan fuera de la jurisdicción de los jueces. La razón principal para auditar una fundación es garantizar la recaudación íntegra de los ingresos de la misma y determinar si dichos ingresos se gastan de acuerdo con los objetivos sociales. El Dârüssaâde Ağa era el supervisor del harén y de los funcionarios de las fundaciones del Dârüssaâde Ağa y de sus miembros. El tesoro del Dârüssaâde contaba con un armario donde se guardaban los ingresos de las fundaciones bajo su responsabilidad. Cuando era necesario, los gastos correspondientes a las necesidades de la fundación se sufragaban con cargo a este armario.

El presente estudio analizará las cuentas de ingresos devengados y pagados de las fundaciones del sultán administradas por el jefe del Dârüssaâde durante aproximadamente nueve años, de 1670 a 1679, con el fin de ofrecer una visión general de los ingresos y gastos de las fundaciones imperiales. La contabilidad se utilizó siempre como herramienta de control. En este estudio sobre la contabilidad de las fundaciones imperiales, las fuentes de ingresos de las fundaciones incluían el avaid y el izdiyad akçe (fondos de aval y reembolso), mûşahere (ingresos por alquiler o participaciones en beneficios), bedeliyyat (reembolsos por reparaciones, distribuciones y daños) y Cezire-i Cerbe (nuevas propiedades) obtenidas de las asignaciones imperiales del ceyb-i sultanate; el importe total que se recaudó de estas fundaciones a lo largo de nueve años ascendió a 1352 kese y 36,5 peniques. Los lavaid-i hümayûn imperiales y el akçe de emisión recaudados de las fundaciones a lo largo de los nueve años ascendieron a 630 peniques, y el mûşahere, a 377,5 peniques. La cantidad añadida a las fundaciones a lo largo de los nueve años —es decir, el incremento de la producción, los alquileres y los derechos de aduana con el paso del tiempo— ascendió a 97 peniques y 359 peniques. Las asignaciones imperiales del ceyb-i hümayûn procedentes de los nuevos bienes imperiales a lo largo de los

nueve años ascendieron a 543 kuruş y 300 peniques, y los bienes de Cezire-i Cerbe cedidos a lo largo de los ocho años ascendieron a 80 peniques. Se indica que cada bolsa asciende a 300 peniques.

Los importes de los ingresos se clasifican como «akçe», que es un término general. Además, la cantidad asignada para sus gastos relacionados con los ingresos asciende a 600,5 sacos de 258 peniques procedentes del efectivo y de los fondos de las fundaciones en nueve años; 97 sacos de 359 kuruş para las reparaciones y otras partidas destinadas a las fundaciones en nueve años; 543 sacos de 300 peniques para las asignaciones imperiales de ceyb-i kuruş procedentes de la nueva propiedad en nueve años; 80 sacos de efectivo de la propiedad de Cezire-i Cerbe en ocho años; 80 sacos de efectivo entregados a la reserva imperial mediante transferencia; el efectivo y la reserva de la propiedad imperial, la propiedad de Cezire-i Cerbe, la reserva de las fundaciones y las fundaciones incrementadas en nueve años. Aquí se puede observar que los akçe de Avaide y de emisión se entregaron con una ligera disminución respecto al precio de entrega habitual. Además, en un ajuste basado en los calendarios lunar y solar, se excluyó del cálculo el año 1087.

La adquisición de las partes que faltaban del Dârüssaâde Ağası Abbas Ağa, anterior al amanecer, también se anotó como «tedahül». La información relativa a las adquisiciones también figura en el registro contable. La recaudación recibida de las fundaciones Selâtin ascendió a 1 321,5 sacos de Müşahere y 417 peniques. Los gastos correspondientes a los ingresos se calcularon en 64,5 sacos de exportaciones y costes y 119,5 peniques.

Esta información indica que no hubo discrepancias significativas en los ingresos de la fundación. Las monedas recibidas en fideicomiso de otras fundaciones para las fundaciones Selâtin ascendieron a 43 sacos y 26 peniques. Los fondos de las fundaciones Selâtin se guardaban en un armario de la tesorería, bajo la supervisión del Dârüssaâde ağası y ubicado en su despacho. Es probable que otros ingresos de las fundaciones confiados a la administración también se guardaran en este armario. Es posible que el armario se utilizara para cubrir cualquier gasto.

Palabras clave: Historia, Fundaciones imperiales, Contabilidad, Beneficios, Ingresos

结构化摘要:

本研究的研究对象是1670-1679年间塞拉廷（Selâtin）慈善基金会的账目。根据伊斯兰文明中的“社会国家”理论，众所周知，当今造福人类的许多社会援助组织和社会保障机构所提供的服务，都是通过慈善基金会来实现的。奥斯曼帝国被视为“基金会文明”这一认知，源于这些基金会始终在基金会法的框架内受到规范管理。基于法律原则设立的基金会机构，在历史上一直是社会援助与团结的重要工具。统治者和政治家以激励为目的设立基金会，是履行古老社会国家传统职责的关键手段。

这些机构不仅支付在苏丹基金会任职官员的薪金，为学生提供奖学金，满足施粥所就餐者的需求，还照顾贫困者的生活。维持基金会的活力与建立基金会同样重要。因此，对基金会的收支进行年度核算被视为必要之举。会计记录中提到的“阿瓦伊德”（‘Avaide’）指基金会的收入，“伊兹迪亚德”（‘izdiyad’）则指收入的增长。当收入来源超出预期时，这些信息对于确定基金会的利润至关重要。法官负责对基金会进行审计。然而，对皇家基金会的审计，以及在其管辖范围内处理臣民的财务、行政和法律事务，则不属于法官的管辖范围。审计瓦克夫的主要目的是确保其收入得到全额征收，并核实这些收入是否按照社会目标进行支出。达鲁萨阿德阿迦是后宫的监管者，同时负责管理达鲁萨阿德阿迦及其成员名下瓦克夫的官员。达鲁萨阿德阿迦库内设有一个柜橱，用于存放其管辖范围内各瓦克夫的收入。必要时，会从该柜中支取与基金会需求相应的费用。

本研究将分析1670年至1679年约九年间由达鲁萨阿德负责人管理的苏丹基金会会计收入和已付收入账目，以全面了解帝国基金会的收支情况。会计一直被用作一种监管工具。在本项关于帝国基金会会计的研究中，基金会的收入来源包括“阿瓦伊德”（avaide）和“伊兹迪亚德-阿克切”（izdiyad akçe，即担保金和偿还基金）、“穆萨赫雷”（租金收入/利润分成）、“贝德利耶特”（维修、分配及损失补偿金），以及从皇室“塞伊布-伊-苏丹纳特”拨款中获得的“杰齐雷-伊-杰尔贝”（新财产）；这九年中从这些基金会应征的总额为1352凯塞和36.5便士。这九年间从这些基金会征收的帝国“拉瓦

伊德-伊-胡迈永”税和发行阿克切共计630便士，穆萨赫雷收入为377.5便士。这九年间追加至基金会的金额——即随时间推移而增加的生产、租金和关税——共计97便士和359便士。这九年间从新御产中拨付的“御用金库”津贴共计543库鲁什和300便士，而八年来移交的杰济雷-杰尔贝地产所得为80便士。每袋款项均记为300便士。

这些收入金额被归类为“阿克切”，这是一个通用术语。此外，从收入中拨付的相关支出金额为：九年间从现金及基金会储备中提取的600.5袋（每袋258便士）；九年间用于维修及增加基金会储备的97袋（每袋359库鲁什）；九年间从新财产中拨付的543袋、每袋300便士的皇室“塞伊布-库鲁什”津贴；八年间从杰济雷-杰尔贝财产中拨付的80袋现金；通过转拨交付至皇室储备金的80袋现金；九年间来自皇室财产、杰济雷-杰尔贝财产、基金会储备金及基金会增拨款项的现金与储备金。由此可见，阿瓦伊德（Avaide）和发行阿克切（akçe）的交付金额较正常交付价格略有减少。此外，根据阴历的安排，1087年被排除在计算之外。

从黎明前的达鲁萨阿德阿加（Dârüssaâde Ağası）阿巴斯·阿加处获取的缺失部分也被记为“特达胡尔”（tedahül）。采购相关信息亦载于会计记录中。从塞拉廷（Selâtin）基金会收到的款项为1,321.5袋穆沙赫雷（Müşahere）和417便士。从收入中支出的相关费用计算为64.5袋出口款及成本，以及119.5便士。

这些信息表明，该基金会的收入没有重大差异。作为塞拉廷基金会信托资产从其他基金会收到的硬币共计43袋和26便士。塞拉廷基金会的资金存放在国库中一个由达鲁萨阿德阿加监管的柜子里，该柜子位于其办公室内。其他委托给该信托的瓦克夫收入也应存放在此柜中。该柜可能被用于支付各项开支。

关键词： 历史、皇家瓦克夫、会计、利润、收入

Структурированное Резюме:

Предметом нашего исследования является бухгалтерский учет фондов Селатин за 1670–1679 годы. Благодаря подходу, основанному на концепции «социального государства» в исламской цивилизации, известно, что многие услуги, предоставляемые сегодня организациями социальной помощи и учреждениями социального обеспечения на благо человечества, осуществляются через фонды. Понимание того, что Османская империя была цивилизацией фондов, стало возможным благодаря тому, что эти фонды всегда находились под контролем в рамках законодательства о фондах. Учреждения фондов, созданные в соответствии с правовыми принципами, на протяжении всей истории служили важными инструментами социальной помощи и солидарности. Создание фондов отдельными правителями и государственными деятелями в качестве стимула служило важнейшим средством выполнения обязанностей, вытекающих из древней традиции социального государства.

Эти учреждения выплачивали жалование чиновникам, служащим в фондах султана, предоставляли стипендии студентам, обеспечивали питание гостей в бесплатных столовых и удовлетворяли нужды нуждающихся. Поддержание жизнеспособности фонда было столь же важным, как и его создание. Поэтому считалось необходимым проводить ежегодный учет доходов и расходов фондов. Термин «аваид», упоминаемый в бухгалтерских записях, обозначает доход фонда, а «издияд» — прирост дохода. Эта информация имеет решающее значение для определения прибыли фонда в периоды, когда источник дохода превышает ожидания. За проведение аудита фондов отвечают судьи. Однако аудит императорских фондов и ведение финансовых, административных и юридических дел подчиненных в пределах их компетенции находятся вне юрисдикции судей. Основная цель аудита фонда заключается в обеспечении полного сбора доходов фонда и определении того, расходуются ли эти доходы в соответствии с социальными целями. Дарюссааде-ага был надзирателем гарема и чиновниками фондов Дарюссааде-аги и его членов. В казначействе Дарюссааде находился шкаф, в котором хранились доходы фондов, находящихся в его ведении. При необходимости расходы, соответствующие потребностям фонда, покрывались из этого шкафа.

В данном исследовании будут проанализированы счета начисленных и выплаченных доходов султанских фондов, находившихся в ведении главы Дарюссааде, за период примерно в девять лет — с 1670 по 1679 год — с целью дать общее представление о доходах и расходах имперских фондов. Бухгалтерский учет всегда использовался в качестве инструмента контроля. В данном исследовании, посвящённом бухгалтерскому учету императорских фондов, источники доходов фондов включали «аваид» и «издияд акче» (авансовые и погасительные фонды), «мюсахере» (доход от аренды/доля прибыли), «беделият» (компенсация за ремонт, распределение и ущерб), а также «Джезире-и Джербе» (новая собственность), полученные из имперских пособий «джейб-и султанат», а общая сумма, подлежащая взиманию с этих фондов за девять лет, составила 1352 кесе и 36,5 пенса. Имперские «лавайд-и хумайун» и «издаш-акче», взысканные с фондов за девять лет, составили 630 пенсов, а «мусахере» — 377,5 пенсов. Сумма, добавленная к фондам за девять лет, то есть прирост производства, арендной платы и таможенных сборов с течением времени, составила 97 пенсов и 359 пенсов. Императорские ассигнования «цейб-и хумаюн» из новых императорских владений за девять лет составили 543 куруша и 300 пенсов, а доходы от сданных в пользование владений «Джезире-и Джербе» за восемь лет составили 80 пенсов. Каждая казна указана в размере 300 пенсов.

Суммы доходов классифицируются как «акче», и это общий термин. Кроме того, сумма, выделенная из доходов на связанные с ними расходы, составляет 600,5 мешков по 258 пенсов из наличных средств и резервов фондов за девять лет; 97 мешков по 359 курушей на ремонтные работы и прочие расходы, добавленные к фондам за девять лет; 543 мешка по 300 пенсов на императорские пособия «джейб-и куруш» из новых владений за девять лет; 80 мешков наличных из владений «Джезире-и Джербе» за восемь лет; 80 мешков наличных, перечисленных в императорскую казну; наличные средства и средства из резерва императорских владений, владений «Джезире-и Джербе», резерва фондов и средств, поступивших в фонды за девять лет. Здесь видно, что «аваиде» и эмиссионные акче были доставлены с небольшим снижением по сравнению с обычной ценой поставки. Кроме того, в соответствии с соглашением, основанным на лунном и солнечном календарях, год 1087 был исключён из расчёта.

Приобретение недостающих частей у предрассветного дарюссааде-ага Аббаса-аги также было отмечено как «тедахюль». Информация о закупках также содержится в бухгалтерских записях. Сборы, полученные от фондов Селатин, составили 1 321,5 мешков мушахере и 417 пенсов. Соответствующие расходы из доходов были рассчитаны как 64,5 мешков на выплаты и издержки и 119,5 пенсов.

Эта информация свидетельствует об отсутствии значительных расхождений в доходах фонда. Монеты, полученные в доверительное управление от других фондов для фондов Селатин, составили 43 мешка и 26 пенсов. Средства фондов Селатин хранились в шкафу в казначействе под надзором аги Дарюссааде и находились в его кабинете. Другие доходы фондов, переданные в доверительное управление, вероятно, также хранились в этом шкафу. Шкаф, возможно, использовался для покрытия любых расходов.

Ключевые слова: История, Имперские фонды, Бухгалтерский учет, Прибыль, Доход

संरचित सारांशः

हमारे अध्ययन का विषय 1670-1679 के वर्षों के लिए सेलातिन फाउंडेशनों का लेखा-जोखा है। इस्लामी सभ्यता में सामाजिक राज्य के दृष्टिकोण के परिणामस्वरूप, यह ज्ञात है कि आज मानवता को लाभान्वित करने वाली कई सामाजिक सहायता संगठनों और सामाजिक सुरक्षा संस्थानों द्वारा प्रदान की जाने वाली सेवाएं फाउंडेशनों के माध्यम से प्रदान की जाती हैं।

यह समझ कि ओटोमन साम्राज्य एक प्रतिष्ठानों की सभ्यता थी, इस तथ्य से संभव हुई कि इन प्रतिष्ठानों को हमेशा प्रतिष्ठान कानून के ढांचे के भीतर नियंत्रण में रखा गया था। कानूनी सिद्धांतों के तहत स्थापित प्रतिष्ठान संस्थानों ने पूरे इतिहास में सामाजिक सहायता और एकजुटता के महत्वपूर्ण साधनों के रूप में काम किया है। व्यक्तिगत शासकों और राजनेताओं द्वारा प्रोत्साहन के रूप में प्रतिष्ठानों की स्थापना, एक प्राचीन सामाजिक राज्य परंपरा के कर्तव्यों को पूरा करने का एक महत्वपूर्ण साधन थी।

ये संस्थाएँ सुल्तान के वक्फों में सेवा करने वाले अधिकारियों के वेतन का भुगतान करती थीं, छात्रों को छात्रवृत्ति प्रदान करती थीं, सूप किचन में भोजन करने वाले मेहमानों की ज़रूरतों को पूरा करती थीं, और ज़रूरतमंदों की ज़रूरतों को पूरा करती थीं। किसी वक्फ की जीवंतता बनाए रखना उतना ही महत्वपूर्ण था जितना कि उसकी स्थापना करना। इसलिए, वक्फों की आय और व्यय का वार्षिक लेखा-जोखा करना आवश्यक माना गया। लेखा अभिलेखों में उल्लिखित 'अवैद' (Ava'id) का अर्थ है प्रतिष्ठान की आय, जबकि 'इज़्दीयाद' (izdiyad) का अर्थ है आय में वृद्धि। यह जानकारी उन अवधियों के दौरान प्रतिष्ठान के लाभ का निर्धारण करने के लिए महत्वपूर्ण है जब आय का स्रोत अपेक्षाओं से अधिक होता है। न्यायाधीश प्रतिष्ठानों के लेखा परीक्षा के लिए जिम्मेदार हैं। हालाँकि, शाही प्रतिष्ठानों का लेखा परीक्षा और उनके दायरे में आने वाले विषयों के वित्तीय, प्रशासनिक और कानूनी मामलों का संचालन न्यायाधीशों के अधिकार क्षेत्र से बाहर है। किसी फाउंडेशन के ऑडिट का प्राथमिक कारण फाउंडेशन की आय का पूरा संग्रह सुनिश्चित करना और यह निर्धारित करना है कि क्या इस आय को सामाजिक उद्देश्यों के अनुसार खर्च किया जा रहा है। दारुस्साआदे आगा, दारुस्साआदे आगा और उसके सदस्यों की फाउंडेशनों के हरेम और अधिकारियों के पर्यवेक्षक थे। दारुस्साआदे के खजाने में एक अलमारी थी जहाँ उसकी जिम्मेदारी के तहत आने वाली फाउंडेशनों की आय रखी जाती थी।

आवश्यकता पड़ने पर, फाउंडेशन की ज़रूरतों के अनुरूप खर्च इसी कैबिनेट से किए जाते थे।

यह अध्ययन शाही फाउंडेशनों की आय और व्यय की सामान्य समझ प्रदान करने के लिए, 1670 से 1679 तक लगभग नौ वर्षों के दौरान दारुस्साआदे के प्रमुख द्वारा प्रशासित सुल्तान के फाउंडेशनों के संचित और भुगतान किए गए आय खातों का विश्लेषण करेगा।

लेखांकन का उपयोग हमेशा एक नियंत्रण उपकरण के रूप में किया जाता था। शाही प्रतिष्ठानों के लेखांकन पर इस अध्ययन में, प्रतिष्ठानों के आय स्रोतों में अवैद और इज़्दीयाद अक्चे (अग्रिम और पुनर्भुगतान निधि) शामिल थे, मुशाहरे (किराये की आय/लाभ का हिस्सा), बदेलिया (मरम्मत, वितरण और क्षतिपूर्ति के लिए प्रतिपूर्ति), और सल्तनत के शाही खज़ाने के भत्तों से प्राप्त जेज़ीरे-ए-जर्बे (नई संपत्ति), और इन संस्थाओं से नौ वर्षों में एकत्र की जाने वाली कुल राशि 1352 केसे और 36.5 पेन्स थी। इन नौ वर्षों में इन प्रतिष्ठानों से एकत्र किए गए शाही लावेद-ए-हुमायूँ और इज़्दीयाद अक्चे की राशि 630 पेन्स और मुशाहरे की राशि 377.5 पेन्स थी। इन नौ वर्षों में प्रतिष्ठानों में जोड़ी गई राशि, यानी समय के साथ उत्पादन, किराए और सीमा शुल्क शुल्कों में वृद्धि, 97 पेन्स और 359 पेन्स थी। नए शाही संपत्ति से शाही सैय्य-ए-हुमायूँ भत्ते नौ वर्षों में 543 कुروش और 300 पेन्स के बराबर थे, और आठ वर्षों में सौपी गई जेज़ीरे-ए-जर्बे संपत्ति 80 पेन्स के बराबर थी। प्रत्येक पर्स को 300 पेन्स का बताया गया है।

आय की इन राशियों को "अक्चे" के रूप में वर्गीकृत किया गया है, और यह एक सामान्य शब्द है। इसके अतिरिक्त, राजस्व से उनके संबंधित खर्चों के लिए आवंटित राशि नौ वर्षों में नई संपत्ति से शाही सैयब-ए-हुमायूँ भत्तों के लिए 300 पेनी के 543 थैले; नौ वर्षों में जेज़ीरे-ए-जर्बे संपत्ति से नकद और वावस्थाओं के रिसेस से 258 पेनी के 600.5 थैले; नौ वर्षों में वावस्थाओं की मरम्मत और अन्य लोगों के लिए 359 कुروش के 97 थैले हैं; नौ वर्षों में नई संपत्ति से शाही सैयब-ए-कुरुश भत्तों के लिए 300 पेन्स के 543 बैग; आठ वर्षों में सेज़ीरे-ए-जर्बे संपत्ति से नकद के 80 बैग; हस्तांतरण द्वारा शाही रिसेस को नकद के 80 बैग; शाही संपत्ति, सेज़ीरे-ए-जर्बे संपत्ति, नीवों के रिसेस और नीवों का नकद और नौ वर्षों में वृद्धि।

यहाँ, यह देखा जा सकता है कि अवैद और जारी किए गए अक्चे सामान्य वितरण मूल्य से थोड़ी कमी के साथ वितरित किए गए थे। इसके अलावा, चंद्र और सौर कैलेंडर पर आधारित एक व्यवस्था में, वर्ष 1087 को गणना से बाहर रखा गया था।

तड़के के दारुस्साआदे आगा अब्बास आगा से गायब हिस्सों की खरीद को भी "तेदाहुल" के रूप में दर्ज किया गया था।

खरीद के संबंध में जानकारी लेखा रिकॉर्ड में भी उपलब्ध है। सेलातिन फाउंडेशनों से प्राप्त संग्रह 1,321.5 मुशाहरे के बोरे और 417 पेन्स था। राजस्व से संबंधित व्यय की गणना 64.5 निर्यात और लागतों के बोरे और 119.5 पेन्स के रूप में की गई थी।

यह जानकारी इंगित करती है कि फाउंडेशन की आय में कोई महत्वपूर्ण विसंगतियाँ नहीं थीं। सेलातिन फाउंडेशनों के लिए अन्य फाउंडेशनों से ट्रस्ट के रूप में प्राप्त सिक्कों की मात्रा 43 बैग और 26 पेन्स थी। सेलातिन फाउंडेशनों को कोषागार में एक अलमारी में रखा जाता था, जो दारुस्साआदे आगा की देखरेख में और उनके कार्यालय में स्थित थी।

ट्रस्ट को सौंपी गई अन्य फाउंडेशन की आय भी इसी अलमारी में रखी गई होगी। इस अलमारी का उपयोग किसी भी खर्च को पूरा करने के लिए किया गया हो सकता है।

कीवर्ड: इतिहास, शाही फाउंडेशन, लेखांकन, लाभ, आय

Yapılandırılmış Özet:

Çalışmamızın konusu, 1670-1679 yılları arasındaki Selâtin Vakıflarının muhasebesidir. İslam medeniyetindeki sosyal devlet anlayışının bir sonucu olarak, günümüzde insanlığa fayda sağlayan sosyal yardım kuruluşları ve sosyal güvenlik kurumları tarafından sağlanan birçok hizmetin vakıflar aracılığıyla sağlandığı bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun bir vakıflar medeniyeti olduğu anlayışı, bu vakıfların her zaman vakıf hukuku çerçevesinde kontrol altında tutulmasıyla mümkün olmuştur. Hukuk ilkeleri çerçevesinde kurulan vakıf kurumları, tarih boyunca sosyal yardım ve dayanışmanın önemli araçları olarak hizmet etmiştir. Bireysel yöneticiler ve devlet adamları tarafından teşvik amacıyla vakıfların kurulması, eski bir sosyal devlet geleneğinin görevlerini yerine getirmenin önemli bir aracı olmuştur.

Bu kurumlar, sultanın vakıflarında görev yapan memurların maaşlarını, öğrencilere bursları, aşevinde yemek yiyen misafirlerin ihtiyaçlarını ve muhtaçların ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bir vakfın canlılığını korumak, onu kurmak kadar önemliydi. Bu nedenle, vakıfların gelir ve giderlerinin yıllık muhasebesinin yapılması gerekli görülmüştür. Muhasebe kayıtlarında belirtildiği gibi, avaid vakfın gelirini, izdiyad ise gelir artışını ifade eder. Bu bilgi, gelir kaynağının beklentileri aştığı dönemlerde vakfın karını belirlemek için çok önemlidir. Vakıfların denetiminden hakimler sorumludur. Ancak, imparatorluk vakıflarının denetimi ve yetki alanlarındaki tebaanın mali, idari ve hukuki işlerinin yürütülmesi hakimlerin yetki alanı dışındadır. Bir vakfın denetlenmesinin temel nedeni, vakfın gelirlerinin tam olarak tahsil edilmesini sağlamak ve bu gelirlerin sosyal amaçlara uygun olarak harcanıp harcanmadığını belirlemektir. Dârüssaâde Ağâ, harem yöneticisi ve Dârüssaâde Ağâ ve üyelerinin vakıflarının yetkilisiydi. Dârüssaâde hazinesinde, sorumluluğundaki vakıfların gelirlerinin saklandığı bir dolap bulunuyordu. Gerektiğinde, vakfın ihtiyaçlarına karşılık gelen giderler bu dolaptan karşılanırdı.

Bu çalışma, 1670 ile 1679 yılları arasında yaklaşık dokuz yıl boyunca Dârüssaâde şefi tarafından yönetilen sultan vakıflarının tahakkuk eden ve ödenen gelir hesaplarını analiz ederek, imparatorluk vakıflarının gelir ve giderlerine dair genel bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Muhasebe her zaman bir kontrol aracı olarak kullanılmıştır. İmparatorluk vakıflarının muhasebesine ilişkin bu çalışmada, vakıfların gelir kaynakları arasında avaid ve izdiyad akçe (aval ve geri ödeme fonları), müsahere (kira geliri/kar payı), bedeliyyat (onarım, dağıtım ve hasar tazminatı), imparatorluk ceyb-i sultanlık ödeneklerinden elde edilen Cezire-i Cerbe (yeni mülk) yer almaktadır ve bu vakıflardan dokuz yıl içinde tahsil edilecek toplam tutar 1352 kese 36,5 peni olmuştur. Dokuz yıl boyunca vakıflardan toplanan imparatorluk lavaid-i hümayûn ve akçe gelirleri 630 kuruş, müşahere ise 377,5 kuruş tutarındadır. Dokuz yıl boyunca vakıflara eklenen, yani üretim, kira ve gümrük vergilerindeki zaman içindeki artış, 97 kuruş ve 359 kuruş tutarındadır. Dokuz yıl boyunca yeni imparatorluk mülkünden elde edilen imparatorluk ceyb-i hümayûn ödenekleri 543 kuruş ve 300 kuruş, sekiz yıl boyunca devredilen Cezire-i Cerbe mülkü ise 80 kuruş tutarındadır. Her bir kese 300 kuruş olarak belirtilmiştir.

Gelir miktarları "akçe" olarak sınıflandırılmıştır ve bu genel bir terimdir. Ayrıca, gelirlerden sonraki giderler için ayrılan miktar, dokuz yıl içinde nakit ve vakıfların gelirlerinden 258 kuruşluk 600,5 çuval, dokuz yıl içinde onarımlar ve vakıflara yapılan diğer artış için 359 kuruşluk 97 çuval, dokuz yıl içinde yeni mülkten imparatorluk ceyb-i kuruş ödenekleri için 300 kuruşluk 543 çuval, sekiz yıl içinde Cezire-i Cerbe mülkünden 80 çuval nakit, havale yoluyla imparatorluk gelirlerine teslim edilen 80 çuval nakit, imparatorluk mülkünün nakit ve gelirleri, Cezire-i Cerbe mülkü, vakıfların gelirleri ve vakıflara yapılan dokuz yıl içindeki artıştan oluşmaktadır. Burada, avaid ve ihraç akçelerinin normal teslimat fiyatından biraz daha düşük bir fiyata teslim edildiği görülebilir. Ayrıca, ay ve güneş takvimine dayalı bir düzenlemede, 1087 yılı hesaplamadan çıkarılmıştır. Şafak vakti Dârüssaâde Ağası Abbas Ağâ'dan eksik parçaların temini de "tedahül" olarak kaydedilmiştir. Tadarikle ilgili bilgiler muhasebe kayıtlarında da mevcuttur. Selâtin Vakıflarından alınan tahsilat 1321,5 torba Müşahere ve 417 peni olmuştur. Gelirlerden yapılan harcamalar ise 64,5 torba İhracat ve maliyet ile 119,5 peni olarak hesaplanmıştır. Bu, önemli bir kayıp olmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, İmparatorluk Temelleri, Muhasebe, Kar, Gelir

www.turkishstudies.net/religion**Turkish Studies - Comparative Religious Studies**

eISSN: 2667-5544

Accounting of the Selâtin Foundations for the Years of 1670-1679

Introduction

Conceptually, the word "waqf" means "to stop, to restrain." A waqf, which is a legal contract, is the act of a person permanently donating their movable or immovable property or real estate for a religious, charitable, and social purpose in order to draw closer to God (Yediyıldız, 1983, pp. 27-30; Öztürk, 1983, p. 27; Kazıcı, 2003, p. 35). The reason why Ottoman civilization is considered a waqf civilization is due to the fact that the state always attached importance to establishing waqfs within the borders it reached and thus served society for a long time. In Ottoman society, the first to establish waqfs were the sultans and members of the dynasty, and people from all walks of life contributed to the activity of establishing waqfs according to their means (Berki, 1962, p. 127; Akgündüz, 1996, p. 76). Foundations were an important tool in the Ottoman settlement and colonization activities. Specifically, foundation establishments facilitated the settlement of Ottoman territories, and the mosques, madrasas, tekkes, zawiya, and imarets built in these areas played a significant role in the Islamization of the region. (Beşirli, 2010, p. 35; Kazıcı, 1985, p. 27)

In the Ottoman Empire, there were different types of foundations according to their establishment methods. The first type was the Imperial (Sultan's) foundations, established and supervised by the Sultan and his dynasty, with their administrators appointed by the state. Another type was the annexed foundations, which, like the Sultan's foundations, were supervised and had administrators appointed by the state, even if the trustee had passed away and there were no heirs. The third type consisted of exceptional foundations, established and managed individually, and subject to control depending on their maintenance status. (Koyuncuoğlu, 2008, p. 56). Among these, the focus of this study is on the Selatin foundations, also known as Evkaf-ı Selâtin, which were established by members of the royal family and high-ranking state officials within the Ottoman administrative system, and their accounting audits (Günay, 2022, p. 783). Thanks to the foundations established by sultans, high-ranking state officials, and philanthropists, the Ottoman geography took on a Muslim Turkish identity. Income Sources of Selatin Foundations Between 1670-79

Foundations have certain revenues allocated for their continued existence and certain expenditures made from these revenues, i.e., the expenses of the foundation. From this perspective, the establishment and maintenance of sultan foundations require the founders of the foundations to have a certain income. The primary source of income for imperial foundations was the allocation of "avaid" and "izdiya" funds. "Avaid" literally means dues, and is also expressed as revenues or income. "Izdiya" means increase, multiplication, and growth (Develioğlu, 2011: pp. 58; 542). Certain rental incomes were also added to this income stream under the name of "müşahere" (contribution). Following this, there was an allocation for the repair expenses of the foundations. The amount of these was generally calculated based on a predetermined sum.

If any damage occurred in this part of the foundation, sanctions such as dismissal from office or recovery of the relevant amount from the taxpayers could be imposed. Another source of income was the imperial treasury allowances. “Ceyb-i Hümâyün is a term in the Ottoman Empire referring to the money directly allocated for the personal use of the Sultan and the expenditures made from it. The Ceyb-i Hümâyün akçesi (a type of Ottoman currency) refers to the Sultan's revenues and the expenditures he makes from them” (Sahillioğlu, 1993, pp. 465-67). In addition, the Sultan's private estates were also included among the revenue items of the imperial foundations. Within the Ottoman timar system, land grants were divided into three categories: has, zeamet, and timar. “Has is a term used in the Ottoman Empire for personal property, land, annual income, and land grants belonging to the Sultan, members of the dynasty, and high-ranking state officials. In addition, there are many types, including paşmaklık hass given to female members of the dynasty, hass of viziers and umera (military commanders), and hass of other high-ranking officials” (Açikel and Kılıç, 2020, p. 617). The imperial estates in Rumelia and Anatolia were nourished by numerous tax sources. The Sultan's estates consisted of revenues from various taxes collected in cities, income from numerous villages and hamlets, tolls, sheep tax, customs duties, jizya (poll tax), and community revenues (Orhonlu and Göyünç, 1997, pp. 268-69).

“In the Ottoman Empire at the beginning of the sixteenth century, 3/5 of the land was private estates, 1/5 was the Sultan's estates, and 1/5 was waqf (endowment) land. Furthermore, in 1527-1528, 51% of the total revenue belonged to the central budget, 37% to the local administration budget, and 12% to the waqfs” (Barkan, 1944, p. 15). Considering the amount obtained from the income sources of the foundations themselves, the economic return of the foundation institution in Ottoman society amounted to a considerable sum. Among the income items of the imperial foundations, for which accounting records were kept in the second half of the 17th century, were the Yeni İl estates. “The Yeni İl district, whose center was Kangal, was included in an Ottoman administrative unit belonging to the Turkmens in 1548, and the district also included Şarkışla. The settlements included Ulaş, Altınyayla, Alacahan, Hekimhan, Gürün, Darende, and Pınarbaşı. In order to overcome the difficulties in collecting taxes from nomadic Turkmen communities in the Ottoman Empire, from the 16th century onwards, instead of taxing the nomads individually, the practice of taxing their communities or tribes collectively was adopted. The Turkmen voivode acted as a tax farmer collecting taxes from nomadic tribes” (Usta, 2012, p. 49). In this way, the tax revenues belonging to this tribe were recorded as income for the imperial foundations.

Another revenue item mentioned is the property of Djerba. Djerba is an island located on the Tunisian coast of the Mediterranean. It was the area where conflicts occurred between the Ottomans and Spain in the sixteenth century. Both its location and its suitability for agricultural activities made the island attractive. Having a port made it important in terms of trade; therefore, customs revenues became an important source of income economically. Throughout the sixteenth century, commercial relations with Alexandria, France, other Mediterranean countries and Spain were conducted through this route (Zoubair, 2002: pp. 27; 35; 56). The Ottoman State's relations with the island of Djerba... The first contacts date back to the late 15th and early 16th centuries. It was conquered by Oruç Reis in 1513. Thus, Ottoman control of the Western Mediterranean passed to the Ottomans (Özcan, 1993: pp. 391-392). Upon its incorporation into Ottoman rule, Djerba was initially organized as a district within the Tripoli province, and later as a district within the Tunis province (Sezen and Torun, 2017, p. 152). However, the political structure on the island was under the control of a sheikh, who was appointed by the sultan. Djerba's wealth provided income to the imperial foundations through customs revenues and agricultural product taxes. As mentioned earlier, in addition to the increased activity in foundation services during the reign of Mehmed IV, several lease and tax farms were added to the income streams to cover the repair costs of these foundations. Indeed, newly conquered regions should be considered as a new economic resource. In this context, the new provinces... This

is why the real estates generated from the high-income tax units of the Cezire-i Cerbe were used especially in the services of the foundation.

Auditing and Accounting of Imperial Foundations

The foundation deed clearly specifies the management of the income and expenses of the foundations, and the methods of obtaining and spending them. The main reason for the auditing of the foundation is the full collection of the foundation's income and the determination of whether these incomes are spent in accordance with social purposes. Imperial and affiliated foundations were subject to continuous auditing, and the annual accounts of these foundations – income and expense elements – were prepared as a report by the accountant and submitted to the relevant official. The Ottoman state used an accounting method called the ladder method in state accounting (Taş et al, 2013, p. 26). The establishment and auditing of foundations are generally carried out by the judges. This is essential for the foundations to gain official status. The duties of supervising the foundations and managing the financial, administrative, and legal affairs of the subjects within their scope were left outside the jurisdiction of the qadis. The administration and legal affairs of these foundations were the responsibility of the Grand Vizierate, the Sheikh al-Islam, and mostly the Darüssaade Aga. The financial and administrative affairs of the sultan's foundations were within the authority of the trustees. However, because the tax revenues of the villages attached to these foundations were managed by granting leases in the form of mukataa (tax farms), the customary authority over the subjects was in the hands of the tax farmers (Açikel and Kılıç, 2020; Ertürk, 2013, p. 279).

The harem, where the sultan's family lived, had its own organization and officials. These officials, called Darüssaade Agas, who dealt with all kinds of services here, served the sultan. Due to their close ties to the family, they played an important role in Ottoman political history. The Darüssaade Aga (Chief Eunuch of the Palace) assumed the responsibility of overseeing the Haremeyn (Mecca and Medina) endowments in the sixteenth century, thus achieving a high position in the palace. "The Darüssaade Aga was the superior of all the Harem Agas and officials, as well as the officials of the endowments of the sultans and viziers, and the Darüssaade Agas and their members. The Topkapi Palace Harem Quarter contained the residences and offices of the Darüssaade Agas and Harem Agas. The Imperial Treasurer's office was also located there. In the Darüssaade Treasury, known as the Dolaplı Kubbe (Domed Chamber), jeweled objects, jewelry, money, items used in the surre (gift) ceremony, and documents of the endowments under the supervision of the Darüssaade Aga were kept." The funds from the Haremeyn endowments and other foundations, the imperial revenues known as avâid-i hümayun and ceyb-i hümayun, and the revenues of the valide sultan and sultanas were kept in the Haremeyn Treasury (Haremeyn cabinet). The equivalent of the gold coins from this money, which came to the imperial retinue, was used for mosques, tombs, and other purposes.

The accounting books for the construction and repair costs of bridges and waterways, the purchase of jewelry and bejeweled items, clothing and furnishings, the prices of female slaves, the monthly and annual salaries of women belonging to the dynasty and female officials, and the various grants made by the Sultan were prepared by the Darüssaade Agha and presented to the Sultan. The Darüssaade Agha also managed the construction and repair costs of the mosques built by the palace in this way" (Altındağ, 1994: pp. 1-3).

Based on the calculations made in the relevant accounting record, the Darüssaade Agha during this period was Yusuf Agha, who was appointed to the Darüssaade Aghaship in Rabi' al-awwal of the year 1082 AH (1671-72 AD) and served for nine years from that date until the end of March 1090 AH (1674 AD) according to the lunar and solar calendar. In the month of R.1087 (M. 1676-77), during the eight years that were lost, as was customary, the imperial funds and increases

from the royal endowments and the funds of the new provinces were collected, and the royal treasury and the funds of Cerbe were collected.

Since the year R.1081 (M. 1670-71) was during the time of the previous Darüssaade Aga, Abbas Aga, the relevant endowment funds were collected during Abbas Aga's time, and after the funds of nine years were delivered to the Darüssaadetü'ş-şerife treasury, the funds added to the endowments delivered to the imperial court by imperial decree are mentioned (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 1a).

Table 1: Royal Endowments Accounting (Revenue Record)

Fiscal Year (Vacib-i Sene)	Imperial Revenues & Surplus Funds (Avaid-i Hümayûn & İzdiyad Akçesi)	Waqf Repairs, Arrears & Damages Claim (Tamirat & Tedahül-i Vakf / Zarar Davası)	Imperial Pocket Money from Yeni İl Crown Lands (Ceyb-i Hümayun Harçlığı)	Revenues from the Island of Djerba (Cezire-i Cerbe Malından)	Total Collected (Tahsil Olunan Yekûn)
1081 (1670–71)	76 purses	3 purses	60 purses	-	139 purses
1082 (1671–72)	79 purses <i>(Monthly: 45,293 guruş)</i>	4 purses <i>(Monthly: 11,000 guruş)</i>	60 purses <i>(Annual: 300 guruş)</i>	30 purses <i>(Allocations for 80-81-82, transferred from Abbas Agha)</i>	174 purses 26,293 guruş
1083 (1672–73)	78 purses <i>(Monthly: 14,613 guruş)</i>	8 purses <i>(Monthly: 31,500 guruş)</i>	60 purses <i>(Annual: 300 guruş)</i>	10 purses	156 purses <i>(Monthly/Rent: 16,113 guruş)</i>
1084 (1673–74)	71 purses <i>(Monthly: 3,593 guruş)</i>	12 purses <i>(Monthly: 47,000 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	153 purses 30,593 guruş

Fiscal Year (Vacib-i Sene)	Imperial Revenues & Surplus Funds (Avaid-i Hümayûn & İzdiyad Akçesi)	Waqf Repairs, Arrears & Damages Claim (Tamirat & Tedahül-i Vakf / Zarar Davası)	Imperial Pocket Money from Yeni İl Crown Lands (Ceyb-i Hümayun Harçlığı)	Revenues from the Island of Djerba (Cezire-i Cerbe Malından)	Total Collected (Tahsil Olunan Yekûn)
1085 (1674–75)	69 purses <i>(Monthly: 9,135 guruş)</i>	12 purses <i>(Monthly: 13,600 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	151 purses <i>(Monthly: 42,735 guruş)</i>
1086 (1675–76)	68 purses <i>(Monthly: 403 guruş)</i>	13 purses <i>(Monthly: 480 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	153 purses <i>(Monthly: 83 guruş)</i>
1087 (1676–77)	- <i>(No Record)</i>	- <i>(No Record)</i>	- <i>(No Record)</i>	- <i>(No Record)</i>	- <i>(No Record)</i>
1088 (1677–78)	59 purses <i>(Monthly: 300 guruş)</i>	16 purses <i>(244 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	146 purses <i>(Monthly: 199 guruş)</i>
1089 (1678–79)	60 purses <i>(Monthly: 457 guruş)</i>	19 purses <i>(Monthly: 412 guruş)</i>	60 purses <i>(Monthly: 300 guruş)</i>	-	139 purses <i>(Monthly: 69 guruş)</i>
1090 (1679–80)	67 purses <i>(Monthly: 38 guruş)</i>	11 purses <i>(192 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	-	138 purses 429 guruş

Grand Totals & Summary (Cem'an Yekûn)

The summary at the end of the document provides the overall balance sheet for the 9-year period:

- **Grand Total Revenues Collected:** 1,352 purses and 36.5 guruş.

- **Imperial Revenues & Surplus Collected from Waqfs (Pious Foundations):** 630 purses (*Monthly: 377.5 guruş*).
- **Funds Added (Zamm) to Waqfs over Nine Years:** 97 purses and 359 guruş.
- **Imperial Pocket Money Transferred from the Yeni İl Crown Lands:** 543 purses and 300 guruş.
- **Revenues Delivered from the Island of Djerba (over 8 years):** 80 purses.

Historical Note: The **Abbas Agha** mentioned in the text refers to the Chief Eunuch of the Imperial Harem (Darüssaade Ağası) of the period, who held vast authority over the administration of imperial waqfs. The outstanding debts collected from him in 1082 AH highlight this administrative transition.

Source: (BOA [Ottoman State Archives], EV. HMM. d. 236, v. 2a)

The amount obtained from the foundation revenues mentioned above is as stated above. The summaries of imperial funds and endowments, along with the imperial dues and additional payments, and the funds of the island of Djerba, which were transferred and delivered from the year 1081 until the end of March 1090, are mentioned (BOA, EV. HMM. d. 236, v. 2b).

Table 2: Collections Received from Imperial Endowments

Fiscal Year (Vacib-i Sene)	Imperial Revenues & Surplus (Avaide-i Hümayûn)	Waqf Repairs & Arrears (Tamirat ve Tedahül)	Imperial Pocket Money (Yeni İl Haslarından Ceyb-i Hümayun)	Revenues from Djerba (Cezire-i Cerbe Malından)	Total Collected (Tahsil Olunan Yekûn)
1081	76 purses <i>(Monthly: 45,293 guruş)</i>	3 purses	60 purses <i>(Monthly: 11,000 guruş)</i>	— <i>(Annual: 300 guruş)</i>	139 purses
1082	79 purses	4 purses	60 purses	30 purses <i>(80-81-82 allocation collected)</i>	174 purses + 26,293 guruş
1083	78 purses <i>(Monthly: 14,613 guruş)</i>	8 purses <i>(Monthly: 31,500 guruş)</i>	60 purses <i>(Annual: 300 guruş)</i>	10 purses	156 purses <i>(Monthly Rent: 16,113 guruş)</i>

Fiscal Year (Vacib-i Sene)	Imperial Revenues & Surplus (Ava'id-i Hümayûn)	Waqf Repairs & Arrears (Tamirat ve Tedahül)	Imperial Pocket Money (Yeni İl Haslarından Ceyb-i Hümayun)	Revenues from Djerba (Cezire-i Cerbe Malından)	Total Collected (Tahsil Olunan Yekûn)
1084	71 purses <i>(Monthly: 3,593 guruş)</i>	12 purses <i>(Monthly: 47,000 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	153 purses + 30,593 guruş
1085	69 purses <i>(Monthly: 9,135 guruş)</i>	12 purses <i>(Monthly: 13,600 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	151 purses <i>(Monthly: 42,735 guruş)</i>
1086	68 purses <i>(Monthly: 403 guruş)</i>	13 purses <i>(Monthly: 480 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	153 purses <i>(Monthly: 83 guruş)</i>
1087	<i>No Record</i>	<i>No Record</i>	<i>No Record</i>	<i>No Record</i>	<i>No Record</i>
1088	59 purses <i>(Monthly: 300 guruş)</i>	16 purses <i>(244 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	10 purses	146 purses <i>(Monthly: 199 guruş)</i>
1089	60 purses + <i>Monthly: 457 guruş</i>	19 purses <i>(Monthly: 412 guruş)</i>	60 purses <i>(Monthly: 300 guruş)</i>	—	139 purses <i>(Monthly: 69 guruş)</i>
1090	67 purses <i>(Monthly: 38 guruş)</i>	11 purses <i>(192 guruş)</i>	60 purses <i>(300 guruş)</i>	—	138 purses + 429 guruş

Grand Totals & Summary (*Cem'an Yekûn*)

- **Grand Total Volume:** 1,352 purses and 36.5 guruş.
- **Imperial Revenues & Surplus (9-Year Total):** 630 purses (*Müşahere/Monthly average: 377.5 guruş*).

- **Waqf Additions / Claims (*Zamm*):** 97 purses and 359 guruş.
- **Yeni İl Crown Lands Pocket Money:** 543 purses and 300 guruş.
- **Djerba Island Revenues (8-Year Total):** 80 purses.

Source: (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 2b)

29.5 purses for additions and 119.5 kuruş in the Darüssaade cabinet

These are the akçes collected from the time of Abbas Ağa, 13 purses

From the property of Cezire-i Cerbe, in the year 1087, 10 purses were procured (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 2b).

After deducting the income and expenses of the foundation, some exports and expenses over nine years are mentioned as follows:

Table 3: Exports and Expenses from the Income of the Imperial Foundations

- **İrad-ı evkaf-ı Selâtin:** Revenues of the Imperial (*Sultanic*) Waqfs / Foundations

Expenditures Section

- **İhracat ve mesarifat akçesi:** Exportation (*disbursement*) and expenditure funds / coins

Sub-Entries & Allocations

- **Beray-i harcırah-ı bevvaban ve tekmi kise maan akçe avaid ve zevaid der hin-i havale şud an akçe cevahir ve harcırah tahsil-i malı cezire-i Cerbe an vacib sene-i mezkure:** For the travel allowance (*per diem*) of the doorkeepers (*bevvaban*) and the completion of the purse count, together with the revenue and surplus funds assigned during the transfer from the jewelry funds; and the travel allowance for the collection of revenues from the Island of Djerba for the aforementioned fiscal years.
 - **Amount:** 12 purses (*kese*)
- **Beray-i harcırah-ı bevvaban beray-ı tahsil akçe avaid ve zevaide ait taraf-ı memalik:** For the travel allowance of the doorkeepers designated for the collection of revenue and surplus funds belonging to the provinces of the domains (*Empire*).
 - **Amount:** 4 purses
- **Beray-ı tahsil-i mal Cezire-i Cerbe olub sene 1083-1090 ve 1091 ve 1092:** Designated for the collection of revenues from the Island of Djerba for the years AH 1083–1090, 1091, and 1092.
 - **Amount:** 2 purses
- **Beray-ı tahsil-i kese maan baha an akçe-i avaid ve zevaid:** For the collection of the total purse count, together with the value/cost accrued from the revenue and surplus funds.
 - **Amount:** 6 purses
- **Dârüssaâdetü’ş-şerife izdiyad avaid:** Increased revenues (*surplus*) of the Imperial Palace / Office of the Chief Black Eunuch (*Darüssaade*).
- **Amount:** 40.5 purses (*with a monthly allowance/müşahere of 119.5 guruş*)

Source (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 3a-b)

Information regarding the amount left as a deposit to the Sultan's foundations from other foundations within the scope of accounting records is as follows:

Table 4: Funds Entrusted to Imperial Foundations from Other Foundations

Waqf (Foundation) Name	Escrow / Deposited Funds (Emanet akçe)
Escrowed from the Sultan Alaaddin foundations in Konya	7 bags (<i>kese</i>), 123 <i>kurush</i>
Collected and escrowed for the deficit value from the Hasan Pasha foundations in Akşehir	3 bags (<i>kese</i>), 100 <i>kurush</i>
Escrowed from the surplus revenue (<i>izdiyad</i>) of the Old Mosque (<i>Cami-i Atik</i>) in Edirne	1 bag (<i>kese</i>), 122 <i>kurush</i>
Escrowed from the advance-payment house revenues (<i>hane muaccelatı</i>) of the Mahbuba Hatun waqf	3 bags (<i>kese</i>), 445 <i>kurush</i>
Escrowed from the surplus revenue of the Yeni İl district property belonging to the Atik Valide Sultan waqf in Üsküdar	13 bags (<i>kese</i>), 280 <i>kurush</i>
From the escrowed funds of the Sultan Bayezid Khan waqf (held in trust)	1 bag (<i>kese</i>), 240 <i>kurush</i>
Royal/Imperial prayer-reciters (<i>Rikab-i duaguyan</i>)[1]	9 bags (<i>kese</i>), 213 <i>kurush</i> monthly stipend (<i>müşahere</i>)
From the advance-payment escrow (<i>emanet-i muaccele</i>) of the Sultan Selim waqf in Tire	3 bags (<i>kese</i>), 26 <i>kurush</i>
Total (Yekün)	43 bags (<i>kese</i>), 26 <i>kurush</i>

Source (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 4a- b)

Conclusion

The institution of waqf (endowment), which emerged as a manifestation of the concept of the social state in Islamic civilization, played a central role in the Ottoman Empire not only in religious and charitable services but also in maintaining the administrative, economic, and social order. As in the classical period, in the 17th century, endowments were seen to be decisive in both the physical development of cities and the financial and administrative structure of the state. Especially the imperial endowments, due to their extensive income sources and administrative autonomy, became an important financial mechanism supporting the central authority of the state. This century is a period of increasing political and economic fluctuations, reshaping of center-periphery relations, and the Köprülü period, marked by administrative reforms. Under these conditions, imperial foundations played a vital role in both maintaining construction activities in major cities and financing religious services spread across a wide geographical area, especially in the Two Holy Cities (Mecca and Medina). In the 17th century, the foundations of the New Mosque and

Turhan Sultan, the continuing allocations of the Suleymaniye and Fatih foundations, the foundations of the princes, and the foundations of the Two Holy Cities managed by the Darüssaade Aga (Chief of the Imperial Household) offer the most concrete examples of the change and transformation in the social and economic structure of the state. The accounting, distribution of taxes, repairs, and construction activities carried out through these foundations demonstrate that the foundation system maintained its functionality despite the economic pressures of the time. The various accounting ledgers detailing the collection of taxes, transfers of funds, allocations, changes in trustees, specific expenditure items, and cash/in-kind payments reveal that the imperial foundations were not dependent on the central treasury and continued to regularly meet the needs of society. The figures and allocation details found in these ledgers demonstrate that the imperial foundations were not limited to the maintenance of religious structures but also financed a wide range of activities including city security, road and bridge maintenance, water systems, educational institutions, and services for the Two Holy Cities (Mecca and Medina). The increasing influence of the Darüssaade Ağa (Chief of the Imperial Household) in the 17th century was particularly evident in the regulation of foundation revenues for Mecca and Medina, making the imperial foundations a significant actor in palace politics and state finances. Therefore, the 17th century can be characterized as a period when imperial foundations reached their peak in terms of both financial volume and administrative effectiveness.

This study on the accounting of the imperial foundations during the relevant period reveals that the income sources of the foundations included *avaid* and *izdiyad akçesi* (rent income/profit shares), *müşahere* (rental income/profit shares), payments for repairs and damages, funds procured from the imperial treasury in *Yeni İl*, and high tax revenues such as those from the *Cezire-i Cerbe* (Island of Djerba), and that these revenues were collected from these foundations over a period of 9 years.

The required income totals 1,352 purses and 36.5 kuruş. The total amount added to the endowments over nine years—that is, the increases in production, rent, and customs fees—amounts to 97 purses and 359 kuruş. Each purse is stated to be 300 kuruş. Income amounts are essentially expressed in "akçe," which can be considered a general designation. Furthermore, an amount was set aside from these nine years' income for related expenses. Based on this, it appears that the *avaid* and *izdiyad akçesi* were delivered to the relevant official with a slight reduction from the standard amount. Additionally, the year 1087 was excluded from the calculations based on the lunar and solar calendars. The receipt of the remaining portions of the endowment's income from the previous Darüssaade Ağa, Abbas Ağa, is also mentioned in the relevant record as "tedahül." In conclusion, the collections received from the Imperial Foundations amounted to 1321.5 purses, while the visitation fee was 417 kuruş. Necessary expenses were calculated as 64.5 purses and 119.5 kuruş as export and expense funds. This indicates that there is no significant discrepancy in the foundation's income-expenditure equation. It should be noted that the calculation method and the concept of dismissing a trustee who fails to adequately perform their duties contributed to this difference. The amount of funds entrusted to the Imperial Foundations from other foundations was 43 purses and 26 kuruş. This situation played an important role in covering the necessary expenses of these foundations during this period, in return for the authorization of the management staff by the Imperial Foundations, and thus it was possible to preserve their assets. The revenues of the imperial foundations were kept in a cabinet in the treasury under the supervision of the Darüssaade Aga (Chief of the Imperial Household). Other foundation revenues entrusted to this cabinet were also likely stored there. It can be assumed that this amount was kept readily available for use in covering any expenses. In this context, the mission of the imperial foundations to serve social purposes was made

possible through accounting control. The services to the Two Holy Cities (Mecca and Medina) were of great importance to the Ottoman dynasty, and significant assistance was provided directly from the imperial foundations for this purpose. Furthermore, the importance of the imperial foundations in preserving the existence of foundation works specific to members of the dynasty established in previous periods is undeniable. It can be said that they served as a kind of control mechanism. The inclusion of the high revenues from the estates of Djerba Island and Yeni İl, in response to the increased expenditures made within the scope of the imperial endowments, into these revenue sources is also a manifestation of the contribution to the aim of ensuring the eternal existence of these endowments.

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Selatin Vakıfları'nın 1670-1679 yılları arası Avaid ve İzdiyad Muhasebesi

Giriş

Vakıf, kavramsal açıdan; “*durdurmak, alıkoymak*” anlamına gelmektedir. Hukuki bir akid olan vakıf, insanın taşınır veya taşınmaz mülk veya emlakını Allah’a yakın olmak amacıyla dinî, hayrî ve sosyal bir gaye için ebediyen bağışlamasıdır (Yediyıldız, 1983, s. 27- 30; Öztürk, 1983, s. 27; Kazıcı, 2003, s. 35). Osmanlı medeniyetinin bir vakıf medeniyeti olarak addedilmesinin gerekçesi devletin ulaştığı sınırlar dâhilinde vakıf oluşturmaya her daim önem vermesi ve bu sayede uzun bir süre topluma hizmet etmesine bağlıdır. Osmanlı toplumunda vakıf kuranlar ilk olarak padişahlar ve hanedan üyeleri olmuş ve vakıf kurma faaliyetine her kesimden insan, gücü nispetinde katkıda bulunmuştur. (Berki, 1962, s.127; Akgündüz, 1996, s.76). Vakıflar, Osmanlıların, iskân ve kolonizasyon faaliyetlerinin önemli bir aracı olmuştur. Şöyle ki vakıf kuruluşlar, Osmanlıların fethettiği bölgelerdeki yerleşmelerini kolaylaştırdığı gibi buralarda yapılan cami, medrese, tekke, zaviye ve imaretler de bölgenin İslamlaşmasında büyük rol oynamıştır. (Beşirli, 2010, s. 35; Kazıcı, 1985, s. 27)

Osmanlı’da kuruluş şekillerine göre vakıflarda farklı türler mevcuttur. Bunlardan ilki sultan ve hanedanı tarafından kurulan, denetlenen ve yöneticilerini devletin tayin ettiği Hümayun (selâtin) vakıflarıdır. Bir diğeri mütevellisi vefat etmiş ve mirasçısı kalmamış olan Selâtin vakıfları gibi denetlenen ve yöneticilerini devletin atadığı mülhak vakıflardır. Üçüncüsünü ise bireysel olarak kurulan ve yönetilen idame etme durumuna göre kontrolden geçirilen müstesna vakıflar oluşturur. (Koyuncuoğlu, 2008, s.56). Bunlar içerisinde bu çalışmanın odağında yer alan Selâtin vakıfları, Osmanlı yönetim düzeninde; Evkaf-ı Selâtin olarak da bilinen hanedan mensupları ve yüksek mevki sahibi devlet görevlilerinin kurduğu vakıflar ve bunların muhasebe denetimidir (Günay, 2022, s. 783). Sultanlar, üst düzey devlet yöneticileri ve hayır sahiplerinin tahsis ettiği vakıflar sayesinde Osmanlı coğrafyası, Müslüman Türk kimliğine bürünmüştür.

1670-79 Yılları Arasında Selâtin Vakıflarının Gelir Kalemleri

Vakıfların hayatiyetinin idamesi için tahsis olunan birtakım gelirleri ve bu gelirlerden yapılan birtakım harcamalar yani vakfın giderleri vardır. Bu açıdan bakıldığında sultan vakıflarının oluşumu ve idamesi için vakıf kurucularının belirli bir gelir sahibi olmaları gerekmektedir. Selâtin vakıflarının gelir kalemini teşkil eden unsurların başında Selâtin vakıflarının avaid ve izdiyad akçeleri bahsi yer almaktadır. Avaid’in sözlük anlamı aidaat demek olup iratlar, gelirler şeklinde de ifade edilmiştir. İzdiyad ise ziyadeleşme, çoğalma ve artma gibi anlamlara gelmektedir. (Devellioğlu, 2011, s. 58; 542) belirli kira gelirleri de müşahere adı altında bu gelir kalemine eklenmiştir. Ardından vakıfların tamirat masrafları için ayrılan bir ödenek bulunmaktadır. Bunların miktarı genellikle belirlenmiş bir meblağ üzerinden hesaplanmaktadır.

Vakfın bu kısmında herhangi bir zarar hususu mevcutsa görev azli, ilgili meblağı mükelleflerden tedarik etme gibi birtakım yaptırımlar zuhur edebilirdi. Bir diğer gelir kalemini Ceyb-

i hümayun harçlıkları oluşturur. “Ceyb-i Hümayun, Osmanlılar’da doğrudan padişahın şahsî kullanımına ayrılan para ve buradan yapılan harcamaları ifade eden bir tabirdir.

Ceyb-i hümayun akçesi ise padişaha ait gelirleri ve bunlardan yaptığı harcamaları ifade etmektedir” (Sahillioğlu,1993, s. 465-67). Bunun yanında Selâtin vakıflarının gelir kalemleri içerisinde padişah hasları da yer almaktadır. Osmanlı tımar sistemi içerisinde dirlikler has, zeamet ve tımar olmak üzere üç kısımdır. “Has, Osmanlılar’da padişaha, hânedan mensuplarına, yüksek devlet görevlilerine ait şahsî mülk, arazi, yıllık gelir ve dirlikler için kullanılan bir terimdir. Bunun yanında hanedan mensubu hanımlara verilen paşmaklık hasları, vüzerâ ve ümera hasları ve diğer üst düzey görevli hasları olmak üzere pek çok çeşidi bulunmaktadır” (Açıkel ve Kılıç,2020, s.617). Has dirlikleri, Rumeli ve Anadolu’daki eyaletlerde birçok vergi kaynağından beslenmekteydi. Padişah hasları, şehirlerde alınan bir kısım resm, mukâtaagelirleri, çok sayıda köy ve mezra hasılatından, bâc-ı ubûr, âdet-i ağnâm, gümrük, cizye ve cemaat gelirlerinden oluşmaktadır (Orhonlu ve Göyünç,1997, s. 268- 69).

“Osmanlı Devleti’nde on altıncı yüzyılın başlarında toprakların 3/5’i dirlik, 1/5’i padişah hasları ve 1/5’i vakıf topraklarıydı. Yine 1527-1528 yılına ait toplam gelirin % 51’i merkezi bütçeye, % 37’si mahalli idareler bütçesine ve % 12’si ise vakıflara aitti” (Barkan, 1944, s. 15). Vakıfların kendilerine ait akarlardan yani gelir kaynaklarından elde edilen meblağ göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı toplumunda vakıf kurumunun ekonomik getirisi hayli yekûn tutmaktadır. 17. yüzyılın 2. yarısında muhasebe kaydı tutulan Selâtin vakıflarının gelir kalemleri arasında Yeni İl hasları da bulunmaktadır. “Yeni il kazası, 1548 yılında Türkmenlere ait bir Osmanlı yönetim birimine dâhil edilmiş merkezi Kangal olup kazada ayrıca Şarkışla, Ulaş, Altınyayla, Alacahan, Hekimhan, Gürün, Darende ve Pınarbaşı yerleşimleri bulunmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu’nda konar-göçer Türkmen topluluklarından vergi toplamadaki güçlüklerin önüne geçilebilmesi amacıyla 16. yüzyıldan itibaren konar-göçerleri tek tek vergilendirmek yerine, onların bağlı oldukları cemaatleri ya da aşiretleri toptan vergilendirme yoluna gidilmiştir. Türkmen voyvodası, konar-göçer aşiretlerin vergisini toplayan bir mültezim vazifesi yürütürdü”(Usta, 2012:s.49). Bu suretle bu aşirete ait vergi gelirleri selâtin vakıflarına akar olarak kaydedilmiştir.

Bir diğer gelir kalemi olarak Cezire-i Cerbe malı ifadesi geçmektedir. Cerbe, Akdeniz’in Tunus kıyılarında yer alan bir adadır. On altıncı yüzyılda Osmanlılar ile İspanya arasında çatışmanın yaşandığı alandır. Gerek konumu ve gerekse tarımsal faaliyetlere elverişli bir vaziyette bulunması adayı cazip hâle getirmiştir. Bir limana sahip bulunması ticarî anlamda önem arz etmesini sağlamış; bu gerekçeyle de iktisadi açıdan gümrük gelirleri önemli bir kazanç mercii olmuştur. On altıncı yüzyıl boyunca İskenderiye, Fransa diğer Akdeniz ülkeleri ve İspanya ile ticari ilişkiler bu güzergâh üzerinden yürütülüyordu (Zoubeir, 2002, s. 27; 35; 56).Osmanlı Devleti’nin Cerbe adası ile ilk münasebetleri, XV. yüzyıl sonlarıyla XVI. yüzyıl başlarına rastlamaktadır.1513 yılında Oruç Reis tarafından fethedilmiştir. Bu suretle Batı Akdeniz hâkimiyeti Osmanlılara geçmiştir. (Özcan,1993, s.391-392) Osmanlı idaresine dahil olmasıyla birlikte Cerbe, ilk olarak Trablusgarp ardından Tunus eyaletine bağlı bir kaza hüviyetinde teşkilatlandırılmıştı (Sezen ve Torun, 2017, s. 152). Ancak adada siyasi yapı bir şeyh kontrolündeydi ve şeyhi padişah tayin ediyordu. Gümrük gelirleri ve tarımsal ürün vergileri bağlamında Cerbe malı Selâtin vakıflarına gelir sağlıyordu. Daha önce de bahsedildiği üzere IV. Mehmed döneminde vakıf hizmetlerinde beliren canlılığa ilaveten bu vakıfların tamirat masraflarının giderilmesi için gelir kalemlerine birtakım icare ve mukataa eklemlemeleri yapılmıştır. Nitekim yeni fethedilen bölgeler yeni bir iktisadi kaynak kapsamında değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Yeni il hasları ve Cezire-i Cerbe geliri yüksek düzeyde olan vergi birimlerinden hasıl olacak akaratların bilhassa vakıf hizmetlerinde kullanılması bu sebeptir.

Selâtin Vakıflarının Denetimi ve Muhasebesi

Vakıf senedinde, Vakıfların gelir-giderlerinin yönetimi, elde edilme ve sarf edilme biçimleri açıkça belirtilmektedir. Vakfın denetiminin temel nedeni, vakfın gelirlerinin tam tahsili ve bu gelirlerin sosyal amaçlara uygun olarak harcanıp harcanmadığının saptanmasıdır. Selâtin ve mülhak vakıflar, sürekli denetime tabi tutulurdu ve bu vakıfların yıllık hesaplarının gelir ve giderleri – gelir unsurları ve gider unsurları itibarı ile muhasebeci tarafından bir rapor haline getirilir ve ilgili görevliye sunulurdu. Osmanlı, devlet muhasebesinde merdiven yöntemi denilen bir muhasebe yönteminden yararlanmıştır (Taş vd, 2013, s. 26) Vakıfların kurulması ve denetlenmesi işlemini genel olarak kadılar yürütmektedirler. Öyle ki vakıfların resmi hüviyet kazanması için bu husus elzemdir. Selâtin vakıflarının denetlenmesi ve kapsamlarına giren reayanın malî, idarî ve hukukî işlerinin yürütülmesi vazifeleri kadıların yetki alanı dışında bırakılmıştır. Bu vakıfların yöneticiliği ve hukukî işlerinin yürütülmesi Sadaret, Şeyhülislamlık ve ekseriyetle de Dârüssaâde Ağalığının vazifesidir. Selâtin evkafının malî ve idarî işleri ise mütevellilerin yetki alanındadır. Ancak bu vakıflara gelir olmak üzere bağlanan köylerin vergi gelirlerinin, mukataa kalemleri halinde iltizama verilmek suretiyle işletilmesi nedeniyle reayası üzerindeki örfî yetki, mültezimlerin elindedir (Açıkel ve Kılıç, 2020; Ertürk, 2013, s. 279).

Padişahın ailesinin yaşadığı özel dairesinin bulunduğu, haremın kendine has bir teşkilâtı ve görevlileri vardı. Buranın her türlü hizmetiyle uğraşan ve Dârüssaâde Ağaları denilen bu görevliler, padişaha ve ailesine yakınlıkları sebebiyle Osmanlı siyasî tarihinde önemli rol oynamışlardır. Dârüssaâde Ağası, on altıncı yüzyılda Haremeyn Vakıfları nezâreti görevini üzerine alıp sarayda üstün bir konuma gelmiştir. “Dârüssaâde Ağası, bütün Harem Ağalarının ve görevlilerinin ayrıca selâtin ve vüzerâ evkafı ile Dârüssaâde Ağaları ve mensupları evkafı görevlilerinin âmiriydi. Topkapı Sarayı Harem Dairesi’nde Dârüssaâde Ağaları ve Harem Ağalarının görevli oldukları ve ikamet ettikleri yerler vardı. Burada hazînedâr-ı şehriyârî dairesi de bulunmaktaydı. Dolaplı Kubbe denilen Dârüssaâde Hazinesi’nde murassa’ eşya, mücevherat, para, surre merasiminde kullanılan eşya, Dârüssaâde Ağası nezaretindeki evkafın belgeleri muhafaza ediliyordu. Haremeyn evkafı ve diğer vakıflardan gelen para, avâid-i hümayun ve ceyb-i hümayun denilen padişah gelirleri, vâlîde sultan ve sultanların gelirleri Haremeyn Hazinesi’nde (Haremeyn dolabı) muhafaza edilirdi. Rikâb-ı hümayuna gelen bu paranın surre altını bedeli, cami, türbe, köprü ve su yolları inşaat ve tamirat masrafları, mücevherat ve murassa’ eşya, giyim eşyası ve mefruşat alımı, câriye bahaları, hânedana mensup kadınların ve görevli kadınların aylık ve yıllıkları, padişah tarafından yapılan çeşitli ihsanların hesap defterleri Dârüssaâde Ağasıca hazırlanarak padişaha arz edilirdi Saray tarafından yaptırılan camilerin inşaat ve tamirat masraflarını Dârüssaâde Ağası bu suretle görürdü”(Altındağ, 1994, s. 1-3).

İlgili muhasebe kaydında yapılan hesaplamalardan hareketle bu dönemde Dârüssaâdetü’ş-şerife Ağası Yusuf Ağa olup R. 1082 (M. 1671- 72) senesi Rebiülevvelî’nde Dârüssaâde Ağalığına tayin olunmuş ve bu tarihten R. 1090 senesi Mart’ı (M. 1674) sonuna kadar dokuz senelik süreçte ay ve güneş hesabından R.1087(M. 1676- 77) Mart ayı zayı’ olduğu toplam sekiz senede alışlageldiği üzere evkaf-ı Selâtin avaid-i hümayûn ve izdiyâd ve Yeni il hasları malından ceyb-i hümayûn ve mal-ı Cerbe akçeleri tahsil olunub ve R.1081 (M. 1670- 71) senesi bir önceki Dârüssaâde Ağası Abbas Ağa zamanı olduğundan ilgili vakıf malı Abbas Ağa zamanında tahsil olunup dokuz senenin malı Dârüssaâdetü’ş-şerife hazinesine teslim olduktan sonra hatt-ı hümayûn-ı devlet-makrûnca rikâb-ı hümayuna[†] teslim olunan vakıflara zamm olunan akçeler zikr olunur(BOA, EV. HMH. d. 236, v. 1a).

[†]Rikab, Bazı Türk-İslâm devletlerinde ve özellikle Osmanlılar’da sultanın katını veya maiyetini ifade eden terim. “Padişahın huzuru” anlamında ise daha ziyade “rikâb-ı hümayun” tabiri geçer yüksek rütbeli görevlilerin memuriyet unvanlarının başına rikâb kelimesi eklenir (Özcan, 2008:s.110-111)

Tablo 1: Selâtin Vakıfları Muhasebesi (İrad-Gelir Kaydı)

Vacib-i sene	Avaid-i hümayûn ve izdiyad akçesi	Tamirat ve tedahül [‡] -i vakf ve Zarar davası	Yeniil haslarından ceyb-i hümayun harçlık	Cezire-i Cerbe malından	Tahsil olunan Yekûn
1081	76 kese	3 kese	60 kese	-	139 kese (1 kesede 300 guruş)
1082	79 kese Aylık(müşahere) 45.293 guruş	4 kese Aylık 11.000 guruş	60 kese senevî 300 guruş	30 kese 80-81-82 ödenęi teslim alınmış 80-81 seneleri Abbas Ağa zamanından baki kalmış olup kendisinden teslim alınmıştır.	174 kese 26.293 guruş
1083	78 kese aylık 14.613 guruş	8 kese aylık 31.500 guruş	60 kese senevi 300 guruş	10 kese	156 kese müşahere(aylık-kira) 16.113 guruş
1084	71 kese aylık 3593 guruş	12 kese aylık 47.000 guruş	60 kese 300 guruş	10 kese	153 kese 30.593 guruş
1085	69 kese müşahere 9135 guruş	12 kese müşahere 13600 guruş	60 kese 300 guruş	10 kese	151 kese müşahere 42.735 guruş
1086	68 kese müşahere 403 guruş	13 kese müşahere 480 guruş	60 kese 300 guruş	10 kese	153kese müşahere 83guruş
1087	-	-	-	-	-
1088	59 kese müşahere 300 guruş	16 kese 244 guruş	60 kese 300 guruş	10 kese	146 kese müşahere 199 guruş
1089	60 kese ve müşahere 457 guruş	19 kese müşahere 412 guruş	60 kese müşahere 300 guruş	-	139 kese müşahere 69 guruş
1090	67 kese müşahere 38 guruş	11 kese 192 guruş	60 kese 300 guruş	-	138 kese 429 guruş

Cem'an yekûn kese aded 1.352, 36,5 guruştur.

Dokuz senede vakıflardan tahsil olunan avaid-i hümayun ve izdiyad akçeleridir kese aded 630

Müşahere 377,5 guruş

Dokuz senede vakıflara zamm(katma-zam) olunan kese aded 97,359 guruş

Dokuz senede Yeni il hasları malından ceyb-i hümayun harçlıkları için kese aded 543,300 guruş

8 senede cezire-i Cerbe malından teslim olunan 80 kese

Kaynak: (BOA, EV. HMM. d. 236, v. 2a)

Yukarıda bahsi geçen vakıf gelirlerinde hasıl olan meblağ zikr olunduğı üzere 1081 senesi malından 1090 senesi martı ahirine gelinceye kadar hat-ı hümayun gereğı telhis-i rikâb-ı hümayuna ve

[‡] Tedahül: ödemesi gecikmiş taksit demektir.

vakıflara zamm olan akçeleriyle birlikte nakl-i teslim olunan avaid ve izdiyad vacib-i hümayun ve mal-ı cezire-i Cerbe akçeleri zikr olunur (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 2b).

Tablo 2: Selâtin Vakıflarından Teslim Alınan Tahsilat

Vacib-i sene	Beray-ı Avaide-i hümayûn ve izdiyad akçesi	Beray-ı Tamirat ve tedahül-i vakf ve Zarar davası	Beray-ı ceyb-i hümayûn harçlık	Cezire-i Cerbe malından	Tahsil olunan Yekûn
1081	76 kese	3 kese	60 kese 300 guruş	-	139 kese müşahere 300 guruş
1082	76 kese	4 kese 11.000 guruş	60 kese 300 guruş	80-81-82-83 30 kese teslim	170 kese 310 guruş
1083	67 kese müşahere 28.000 guruş	7 kese 31.500 müşahereguruş	60 kese 300 guruş	10 kese	145 kese 295 guruşa müşahere
1084	66 kese müşahere 23.000 guruş	11 kese 47.000 müşahere	60 kese müşahere 300 guruş	10 kese	148 guruş müşahere 300 guruş
1085	69 kese	13 kese müşahere 13.600 guruş	60 kese 300 guruş	10 kese	151 kese 336 guruş
1086	63 kese 130 guruş	13 kese 480 guruş	60 kese 300 guruş	10 kese	146 kese 300 guruş
1087	-	-	-	-	-
1088	59 kese müşahere 320 guruş	16 kese 244 guruş	60 kese 300 guruş	10 kese	146 kese 364 guruş müşahere
1089	63,5 kese	17 kese 412 guruş	60 kese 300 guruş	-	140,5 kese müşahere 112 guruş
1090	60 kese 318 guruş	11 kese 196 guruş	60 kese 300 guruş		132 kese 300 guruş

Dokuz senede avaid akçelerinden ve izdiyad-ı vakfdan 600,5 kese, 258 guruş

Dokuz senede vakıflara zamm olunan tamirat için ve gayruhu 97 kese, 359 guruş

Dokuz senede Yeni İl malından ceyb-i hümayun harçlıkları için 543 kese, 300 guruş

8 senede cezire-i Cerbe malından 80 kese

Cem'an yekûn dokuz senede rikab-ı hümayuna ber-vech-i nakl teslim olunan avaid ve ceyb-i hümayun ve mal-ı cezire-i Cerbe ve izdiyad-ı vakf ve vakıflara zamm olunan akçelerdir

1321,5 adet kese

Müşahere aded 417 guruş

Kaynak: (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 2b)

Dârüssaâde dolabında bulunan beray-ı izdiyad 29,5 kese müşahere 119,5 guruş

Abbas Ağa zamanından tahsil olunan akçelerdir 13 kese

An mal-ı Cezire-i Cerbe sene 1087 10 kese tedarik olunmuştur (BOA, EV. HMH. d. 236, v. 2b).

Vakfa ait irad ve masrafların çıkarılmasından sonra dokuz senede bazı ihracat ve masraflar şu şekilde zikr olunur

Tablo 3: Selâtin vakıfları gelirlerinden yapılan İhracat ve Masraflar

İrad-ı evkaf-ı Selâtin	İhracat ve mesarifat akçesi
Beray-i harcırah-ı bevvaban ve tekmil kise maan akçe avaid ve zevaid der hin-i havale şud an akçe cevahir ve harcırah tahsil-i malı cezire-i Cerbe an vacib sene-i mezkurin	12 kese
Beray-i harcırah –ı bevvaban beray-ı tahsil akçe avaid ve zevaide ait taraf-ı memalik	4 kese
Beray-i tahsil-i mal Cezire-i Cerbe olub sene 1083-1090 ve 1091 ve 1092	2kese
Beray-ı tahsil-i kese maan baha an akçe-i avaid ve zevaid	6 kese
Dârüssaâdetü’ş-şerife izdiyad avaid	40,5 kese müşahere 119,5 guruş

Kaynak(BOA, EV. HMH. d. 236, v. 3a-b)

Muhasebe kayıtları kapsamında Selâtin vakıflarına diğer vakıflardan emanet olarak bırakılan meblağa ilişki bilgi şu şekildedir.

Tablo 4: Selâtin Vakıflarına Diğer Vakıflardan Emanet Alınan Akçeler

Vakıf adı	Emanet akçe
Konya’da Sultan Alaaddin vakıflarından emanet olan	7 kese 123 guruş
Akşehir’de Hasan Paşa vakıflarından nakıs bahası için alınub emanet olan	3 kese 100 guruş
Edirne’de Cami-i Atik izdiyadından emanet olan	1 kese 122 guruş
Mahbuba Hatun vakfının hanesi muaccelatı akçesinden emanet olan	3 kese 445 guruş
Üsküdar’da Atik Valide Sultan vakfı Yeni İl malından izdiyad emanet olan	13 kese 280 guruş
Emanet-i vakf-ı Sultan Bayezid Han der-emaneten	1 kese 240 guruş
Rikab-i duaguyan [§]	9 kese müşahere 213 guruş
Emanet-i muaccele-i vakf-ı Sultan Selim der-Tire	3 kese 26 guruş
Yekün	43 kese 26 guruş

Kaynak(BOA, EV. HMH. d. 236, v. 4a- b)

Sonuç

İslam medeniyetinde sosyal devlet anlayışının bir tezahürü olarak ortaya çıkan vakıf kurumu, Osmanlı Devleti’nde yalnızca dinî ve hayrî hizmetlerin değil aynı zamanda idari, ekonomik ve toplumsal düzenin sürdürülebilmesinde de merkezi bir rol oynamıştır. Klasik dönemde olduğu gibi 17. yüzyılda da vakıfların hem şehirlerin fizikî gelişiminde hem de devletin malî ve idarî yapısında belirleyici olduğu görülmektedir. Özellikle Selâtin vakıfları, sahip oldukları geniş gelir kaynakları ve idari özerklikleri sebebiyle devletin merkezi otoritesini destekleyen önemli bir malî mekanizma haline gelmiştir. Bu yüzyıl siyasi ve ekonomik dalgalanmaların arttığı merkez-taşra ilişkilerinin yeniden şekillendiği, Köprülüler döneminin idari reformlarla öne çıktığı bir zaman dilimidir. Bu

[§]“Duagu, Osmanlı devlet teşkilâtında ve tarikat hiyerarşisinde bir unvan. Dua eden, duacı” anlamındaki bu terim Osmanlılar’da saray, merkez ve esnaf teşkilâtlarında dua ile ilgili görevleri yerine getirenler için kullanılan resmî bir unvan niteliği kazanmıştır. Belirli merasim ve şenliklerde duruma ve zamana uygun dualar okurlardı. Zamanla devletin bekası için hayır temennisinde bulunanlara ücret karşılığı sembolik bir görev verilmesi şekli ortaya çıkmış ve bu amaçla ayrılan tahsisat “duâgûluk ciheti” olarak adlandırılmıştır. Osmanlılar’daduâgûluk görevinin en yaygın şekilde kullanıldığı alan vakıflardır” (İpşirli, 1994: s. 541- 542).

şartlar altında Selâtin vakıfları hem büyük şehirlerdeki imar faaliyetlerinin sürdürülmesinde hem de Haremeyn başta olmak üzere geniş bir coğrafyaya yayılan dinî hizmetlerin finansmanında hayatî bir fonksiyon üstlenmiştir. 17. yüzyılda Yeni Cami ve Turhan Sultan vakıfları, Süleymaniye ve Fatih vakıflarının devam eden tahsisleri, şehzade vakıfları ve Darüssaade Ağalığı eliyle yönetilen Haremeyn vakıfları, devletin sosyal ve iktisadî yapısındaki değişim ve dönüşümün en somut örneklerini sunar. Bu vakıflar üzerinden yürütülen muhasebe, avarız tevzii, tamirat ve imaret faaliyetleri, dönemin ekonomik baskılarına rağmen vakıf sisteminin işlerliğini koruduğunu göstermektedir. Çeşitli muhasebe defterlerinde kayıtlı olan avarız tahsilatı, nakl-i harc, tahsisat, mütevellî değişiklikleri, belirli harcama kalemleri ve nakdi/ayni ödemeler, Selâtin vakıflarının hem merkezi maliyeye bağımlı olmadığını hem de toplumun ihtiyaç duyduğu hizmetleri düzenli bir şekilde karşılamaya devam ettiğini ortaya koyar. Bu çerçevede incelenen defterlerde yer alan rakamlar ve tahsisat detayları, Selâtin vakıflarının yalnızca dini yapıların idamesiyle sınırlı kalmadığını, şehir güvenliği, yol-köprü bakımı, su yolları, eğitim kurumları ve Haremeyn hizmetleri gibi geniş bir alanı kapsayan faaliyetleri finanse ettiğini de göstermektedir. Darüssaade Ağası'nın 17. yüzyıldaki artan etkisi, özellikle Mekke ve Medine'ye yönelik vakıf gelirlerinin düzenlenmesinde belirginleşmiş, bu durum Selâtin vakıflarını, saray içi siyasetin ve devlet maliyesinin önemli aktörlerinden biri haline getirmiştir. Bu sebeple 17. yüzyıl, Selâtin vakıflarının hem malî hacim hem de idarî etkinlik bakımından zirveye ulaştığı bir dönem olarak nitelendirilebilir.

İlgili tarih aralığında Selâtin vakıfları muhasebesi üzerine yapılan bu çalışmada vakıfların gelir kaynakları arasında avaid ve izdiyad akçesi, müşahere (kira gelirleri-kâr payları), tamirat-tedahül-zarar tedarîği karşılığı bedeliyyat, Yeni İl malından ceyb-i hümayun harçlıklarından tedarik olunan ve Cezire-i Cerbe malı gibi yüksek vergi gelirlerinin bulunması ve 9 yılda bu vakıflardan tahsil olunması gereken gelir miktarı toplamda 1.352 kese 36,5 guruştur. Dokuz senede vakıflara zamm (katma- zam) olunan yani zaman içerisinde ekleme yapılan meblağ ya da üretim, kira ve gümrük bedelindeki artışların toplamı 97 kese 359 guruştur. Her bir kesede 300 guruş olduğu belirtilmiştir. Gelir miktarları esasen “akçe” olarak ifade edilmiş, bu husus genel bir adlandırma şeklinde düşünülebilir. Ayrıca 9 senede bahsi geçen gelirlerden ilgili masraflar için ayrılan bir meblağ da bulunmaktadır. Buradan hareketle avaid ve izdiyad akçelerinin standart bedelinden az bir düşüşle ilgili görevliye teslim edildiği görülmektedir. Ayrıca ay ve güneş takvimi esasına göre yapılan bir düzenlemede 1087 yılı hesap dışı kalmıştır. Önceki Dârüssaade Ağası Abbas Ağa'dan vakfa ait gelirin eksik kalan kısımlarının teslim alınması hususu da “tedahül” şeklinde ilgili kayıtta belirtilmiştir. Netice olarak Selâtin Vakıflarından Teslim Alınan Tahsilât 1321,5 kese, müşahere bedeli ise de 417 guruştur. Gerekli görülen harcama masrafları da ihracat ve mesarifat akçesi olarak 64,5 kese 119,5 guruş şeklinde hesaplanmıştır. Bu durum vakfın gelir-gider denkleminde ciddi oranda bir tutarsızlık bulunmadığını göstermektedir. Hesaplama usulü ve görevini hakkıyla gerçekleştiremeyen mütevellinin görevden azli mefhumunun bu farklılıkta etkili olduğu belirtilmelidir. Selâtin vakıflarına diğer vakıflardan emanet alınan akçelerin miktarı 43 kese 26 guruş tutarındadır. Bu durum bahsi geçen vakıfların bu dönem selâtin vakıflarınca yönetim kadrosunun yetkilendirilmesine mukabil gerekli masraflarının giderilmesinde önem arz etmiş ve bu suretle varlıklarının muhafaza edilmesi mümkün olabilmektedir.

Selâtin vakıfları gelirleri, Dârüssaade Ağası'nın nezaretinde ve onun makamında bulunan bir hazinedeki dolap içerisinde muhafaza ediliyordu. Emanete bırakılan diğer vakıf gelirleri de bu dolapta saklanıyor olmalıydı. Bu miktarın herhangi bir masraf tedarîğinde kullanılmak üzere hazır bulundurulduğu düşünülebilir.

Bu bağlamda Selâtin Vakıfları'nın sosyal gayeye hizmet etmesi yönündeki misyonu muhasebe denetimi ile mümkün olabilmekteydi. Bilhassa Haremeyn hizmetleri Osmanlı hanedanı için büyük önem arz etmekte ve bunun için bizzat selatin vakıflarından ciddi yardım yapılmaktaydı.

Ayrıca önceki dönemlerde tesis edilen hanedan mensuplarına özgü vakıf eserlerin varlığını koruması için Selâtin vakıflarının önemi yadsınamaz boyuttadır. Bir nevi kontrol mekanizması hüviyetinde olduğu söylenebilir. Cerbe Adası ve Yeni İl haslarından hasıl olan yüksek gelirlerin selâtin vakıfları kapsamında yapılan harcamaların artmasına mukabil eklemlene ile bu gelir kaynakları arasına dahil edilmesi de yine bu vakıfların ebeden var olması emeline olan katkının bir tezahürü mahiyetindedir.

References

- BOA, EV. HMH. d... 236, H.01.04.1091,v.1a-11b.
- Açıkel A.&, Kılıç, Y. (2020). 1 ve 11 numaralı Sivas ahkâm defterlerindeki padişah hasları ile ilgili şikâyet hükümlerinin mukayesesi. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 6(2), 616-640
- Akgündüz, A.(1996). *İslâm hukukunda ve Osmanlı tatbikatında vakıf müessesesi*.
- Alkan G., N. (2022). 18. yüzyılda selâtin evkafı mukataalarının işleyişi: Sultan Orhan Gazi evkafı mukataası örneği. XVIII. *Türk Tarih Kongresi (1-5 Ekim 2018) Kongreye Sunulan Bildiriler (V. Cilt) Kitabı içinde (783-794.)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Altındağ, Ü.(1994). “Dârüssaâde”, *DİA*, (9), 1-3.
- Barkan, Ö. L. (1944). Osmanlı İmparatorluğu’nda Toprak Vakıflarının İdarî Malî Muhtariyet Meselesi. *THTD*, I, 15-40.
- Berki, A. H. (1962). Vakıf Kuran ilk Osmanlı padişahı. *VD*, (V), 127-129;
- Beşirli, M. (2010). Vakıf kurumunun önemi ve Tokat’ta Hamza Bey evkafı üzerine bazı bilgiler. *History Studies*, 2(1), 32-44. http://dx.doi.org/10.9737/hist_53
- Devellioğlu, F. (2011). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi.
- Ertürk, V. (2013). Osmanlı devrinde Vize sancağındaki selâtin ve ümera vakıfları (1530-1613). *Turkish Studies*, 8(5), 279-300.
- İpşirli, M. (1994). “Duagu”, *DİA*, 9, (9), 541-542
- Kazıcı, Z. (1985). *İslamî ve sosyal açıdan vakıflar*.
- Kazıcı, Z. (2003) *Osmanlı vakıf medeniyeti*.
- Koyuncuoğlu, H. (2008). Para vakıfları: Muhasebe defterlerine göre XVII. yüzyıl İstanbul uygulaması. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 8(4), 253-304.
- Oğuz, M ve Taş O ve Ekici C. (2013). Türk vakıf kültürünün devamlılığının dayanağı: Muhasebe. *19-22 Haziran 2013 tarihlerinde İstanbul’da organize edilen III. Balkanlar ve Ortadoğu Ülkeleri Muhasebe ve Muhasebe Tarihi Konferansı*. İstanbul.
- Orhonlu, C.ve Göyünç, N. (1997). “Has”, *DİA*, (16), 268-270
- Özcan, A. (1993). “Cerbe”, *DİA*, (7), 391-392.
- Özcan, A. (2008). “Rikab”, *DİA*, (35), 110-111
- Öztürk, N. (1983). *Menşei ve tarihî gelişimi açısından vakıflar*. 27-30;
- Sahillioğlu, H. (1993). “Ceyb-i Hümayun”, *DİA*, (7), 465-67.
- Sezen T. ve Torun A. (2017). *Osmanlı yer adları*. (Genişletilmiş ikinci baskı), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Usta, U. (2012). Celâliliğin Türkmen cephesi: 17. yüzyıl Anadolu kırsalında Türkmen voyvodası ve Türkmenler. *Kebikeç*, (33), 49-85.
- Yediyıldız, B. (1983). “Vakıf”, *DİA*, XIII: 153-154
- Zoubeir, K. (2002). *Osmanlı idaresinde Cerbe adası 16- 17.yy.* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi SBE.

ETHICAL DECLARATIONS**Research and Publication Ethics**

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR**Araştırma ve Yayın Etiği**

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.